

Виступаючи на прес-конференції, голова Товариства “Просвіта” Павло Мовчан зауважив, що ніні ми продовжуємо пожинати плоди нерішучих, половинчатих кроків у будівництві незалежної і суверенної держави. За тривалий час Українська держава не спромоглася остаточно і безповоротно розв’язати ні мовне, ні церковне питання. Ось і сьогодні ми довідуємося зі ЗМІ, що святійший Патріарх Філарет, духовний провідник нації, людина, яка є символом боротьби за незалежність, яка заслуговує найвищої оцінки і гідно поцінується суспільством, дає інтерв’ю, яке не тільки наші вороги і недоброзичливі починають розцінювати і коментувати як спробу ревізії церковних проблем, що, на наш погляд, були уже вирішені! Ми, українці, тішилися з того, що столітня проблема нашої духовної залежності від Москви нарешті вирішена законним, канонічним шляхом усім миром. Україна отримала Томос і єдину Православну Церкву України. З пам’яті ще не стерлися ті хвилюючі і одухотворені хвилини Об’єднавчого Церковного Собору, який відбувся у Святий Софії торік 11 грудня. Зрозуміло, що частина суспільства, не вникаючи в процес і зміст церковних канонів, очікувала все і одразу. Це стосується тих, хто нарікає, мовляв, Українська церква отримала статус митрополії, а не патріархії. Але сьогодні не це головне, бо на кону єдність і незалежність усієї Української держави.

Тому українська громадськість і зібралася терміново, щоб висловити і свої застереження і звернутися до святійшого Патріарха Філарета: заради найвищої цінності — Української держави і єдності нації — дорога непорозуміння мусить бути подолана. Бо, нагадав Павло Мовчан слова духовного мудреця, немає нічого страшнішого за віруси свідомості. Коли запускається зневіра, дезінформація, коли викликається зненависть, коли вона персоналізується. Москва працює, щоб ці віруси ширше розсадити, вживити по цілій Україні. Багато хто зацікавлений, щоб ревізувати уже схвалені й підписані документи і статус нашої автокефальної Церкви. Сьогодні вона, безсумнівно, з часу отримання Томосу є єдиним правильним шляхом для Української держави і української нації. “Слово Просвіти” друкувало статті науковця і публіциста Василя Куйбіди, де чітко і аргументовано показано, що втрачає Росія з визнанням і постановам ПЦУ. Наша свобода і незалежність, зокрема і нашої Церкви, — це нищівна поразка нинішньої путінської імперії. Тому вона ні перед чим не зупиняється, щоб розхитати нашу єдність. Про це треба повсякчас пам’ятати.

Сергій Здіорук, кандидат філософських наук, висловив думку, що одні інформаційні хвилі, підняті навколо цього питання, стурбували, інші примушують суспільство діяти для максимального досягнення консолідації української нації і, зокрема, нашої православної канонічної церкви. Вона нині є вселенською визнаною, підтверджена Патріархом і Синодальним Томосом про автокефальний устрій православної церкви.

— Ми хочемо наголосити, — сказав він, — що до Томосу український

«Якщо з нами Бог, то хто проти нас?»

Градус політичної напруги в суспільстві після президентських перегонів не спадає. До цього останніми днями додалися тривожні повідомлення про ситуацію в українській Церкві. Принаймні засоби масової інформації намагаються представити це як конфлікт між святійшим Патріархом Української Православної Церкви Київського патріархату Філаретом і митрополитом Православної Церкви України Епіфанієм. Це стало причиною і темою прес-конференції в інформагентстві “Наголос”, у якій взяли участь представники Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, низки громадських організацій і політичних партій, наукових інституцій. Серед них колишні рухівці, учасники громадського об’єднання “За єдину помісну православну церкву”, яке потім оформилося в громадську організацію.

Фото Георгія Лук’янука

народ ішов понад тисячу років. Ми ж пам’ятаємо, що перші наші митрополити Іларіон і Климент Смолятич уже були, коли про Московію ніде і згадки не було. Скільки часу, горя, сліз, скільки життів народжених і ненароджених загублено по різних Сибірах, Сандармохах, ГУЛАГах, щоб ми в нинішньому часі, воюючи з нашим спокоєвним ворогом Росією, таки здобули цю єдину правильну і легітимну основу. 1991 року ми відновили державу загалом і стали повноправним суб’єктом. І так само зі створенням ПЦУ ми стали повноправним суб’єктом міжнародних релігійних відносин. Досягнувши отакої вершини невтомними зусиллями Філарета і Президента, парламенту, політичних сил і громадськості, ми не маємо права втратити досягнуте. Цей шлях вистраждала Україна великою ціною, а наша перспектива — в контексті європейських цінностей з єдиною церквою. Не розхитуймо ситуацію! Бережимо свою традицію, пам’ятаймо про свою тяжку історію і бережимо, цінуймо Україну.

Різні аспекти цієї проблеми, суголосні з попередніми промовцями, висловили у своїх виступах академік НАПНУ Георгій Філіпчук, громадські й політичні діячі Олександр Гудима, Іван Заєць, художник, Шевченківський лауреат Анатолій Гайдамака.

На завершення Павло Мовчан зачитував Василя Куйбіду з його брошури “Українська помісна церква”: “Третя ці-

лісна засада існування Російської імперії — виправдання її особливої релігійної місії порятунку світу”. Розповів про історію цієї ідеології, яку сформулював Федір Достоєвський. Цей порятунок світу, який вони покладають на себе, не бачать без нас. Вони кидають величезні кошти на проведення хресних ходів, оплачують “безсмертні полки”. Якщо вони сміють грошима у цілому світі, зрозуміло, що ця їхня “месійність” ніде не поділась, вона присутня. А утвердження Української помісної церкви назавжди позбавляє моральних підстав у свідомості населення як захисниці їхніх інтересів. Є Українська помісна церква — немає імперії, немає Української помісної церкви — чекай відродження четвертого Риму і приходу нового російського Сталіна. Якщо в цей процес 9 травня була втягнута така сила, то як наступного року відзначитимуть круглу дату? Що робитиме Москва, які колосальні колони будуть? Але вже створюється концепція — порятунку світу, захисників світу. Ми єдиний камінь спотикання, і сподіваюсь, що це розуміння прийде не лише до людини, яка озвучила певні тези сумніву (ймовірно, мав на увазі Філарета), а й багатьох тих, хто вагається. Треба визначитися: або ви там з сатаною, або ви з Господом Богом. Як казав святійший Патріарх: “Якщо з нами Бог, то хто проти нас?” А з нами Бог.

Власн. інф.

«Тріумф людини»: українці, які перемогли ГУЛАГ

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

У Києві 8 травня до дня завершення Другої світової війни у Європі відкрили виставку “Тріумф людини. Мешканці України, які перемогли ГУЛАГ”.

Перші концентраційні табори для цивільних осіб в Європі (вперше у світовій практиці!) радянська комуністична влада створила в 1918—1921 роках за часів ще “вождя всіх трудящихся” Владіміра Леніна. Це був сумновідомий “СЛОН” (Соловецький Лагерь Особого Назначення), який заклав початок жорсткій комуністичній репресивній системі ГУЛАГу. В той час до них потрапили, зокрема, і полонені вояки Армії УНР. У подальшому на лісопвалах, “комуністичних будівництвах”, копальнях за Полярним колом, секретних дослідних установах (“шарашках”) чи тюремних психлікарнях опинялися міністри УНР, митці “Розстріляного відродження”, “класово ворожі елементи”: “кулаки” та “буржуазія”, науковці-“шкідники”, учасники українського визвольного руху, репресовані за сфабрикованими звинуваченнями, дисиденти та священнослужителі. Виставка розповідає про українців, які у концтаборах, зберігши гідність, за допомогою повстань — Норильського, Кенгірського й Воркутинського, — змогли розвалити рабовласницьку комуністичну систему.

Закінчення на стор. 4

ВИСОКІ НАГОРОДИ ПРОСВІТЯНАМ

3

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ТИТАН ЧИНУ ЗА УКРАЇНУ

5

НА ВИСТАВЦІ — РУШНИКОВА УКРАЇНА

14

Енергія весни від театру «Дай Боже»

За підтримки київської міської “Просвіти” в Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва відбулося театралізоване дійство “Ярило йде — весну веде!”, присвячене Міжнародному дню матері. У виставі грали юні актори фольклорного театру “Дай Боже”. Глядачі побачили й почули чимало старовинних весняних обрядів, хороводів, заклинань, пісень, забавлянок тощо.

— У ці чудові Великодні дні я вітаю вас з Міжнародним днем матері, — сказав голова Київського міського об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заслужений артист України Кирило Стеценко. — Вистава “Ярило йде — весну веде!” має ще одну назву — “Благослови мати — весну зустрічати!” Так перегукується радість відродження всього живого і Свято матері, яка дає життя.

Це свято офіційно започаткували 1914 року у США. А 1929-го його почали відзначати у “Союзи українок” спочатку в Канаді, а потім — у Галичині. Коли на західноукраїнській землі прийшла радянська влада, свято заборонили. І лише 1990 року, коли Україна почала звільнятися, спочатку неофіційно, а з 2000-го, згідно з Указом Президента, вже на державному рівні його стали відзначати.

В українській культурі здавна традиційним було вшанування матері, жінки. Вона є основою існування української душі. Ще до запровадження християнства це був образ Березини. А коли українці вже прийняли християнство — Богородиці, Покрови Богородиці, Божої Матері і Марії Оранти, зображеної у Софії Київській. Тож свято має дуже глибоке коріння.

Сьогодні на сцені фольклорний театр “Дай Боже”, який цього року відзначає тридцятиліття. Також 2019-го виповнюється тридцятиріччя Всеукраїнського фестивалю “Червона рута” та 30 років від створення Товариства української мови (нині ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка).

— Сьогодні дуже важливе свято, — наголосила художній керівник театру “Дай Боже” Ольга Мельник. — Ми маємо робити все, аби наша земля була українською. Мусимо знати свою культуру, мову, власне — українське життя.

На превеликий жаль, нині відбувається стандартизація і виховання дітей у технологічному світі, коли з ранку до ночі вони дивлять у планшети, комп'ютери, мобільні телефо-

ни. Змалку людина, по суті, деградує як особистість. Вона не розвиває своє серце, свою душу, свої емоції. Ми намагаємося протистояти цьому.

Навчити дітей обрядів надзвичайно складно. Вдячна батькам, які розуміють користь розвитку душі, інтелекту своїх діточок. Давно написали програму, за якою маленькі українці мали б вивчати народні обряди у дитячих садочках та школах. Але поки що ця програма, на жаль, не зацікавила Міністерство освіти України. Раніше стати актором нашого театру було дуже складно. Конкурсний відбір тривав у три тури. Сьогодні інтерес до української культури значно зменшився. Але нам робити своє.

Театр “Дай Боже” — це живий організм. Я виховую в дітей впевненість у собі і відкриваю в них ген “я”. Що це таке? Це людина, яка знає, на якій землі живе, яку пісню співає, якою мовою розмовляє, які рухи робить. Тобто, у неї філософія мислення життя української людини.

Українська культура не старовинна, вона досить модна, я б сказала, навіть провокаційна, сучасна, модерна. Ми постійно імпровізуємо. У нашому театрі ви не побачите стандартних рухів, ми живемо в українських образах. Наймолодшим нашим артистам по три роки. Даруємо вам тепло своїх сердець, енергію, закликаємо весну. А весна — це теж мати, як і мати всіх нас — Україна!

Театралізоване дійство “Ярило йде — весну веде!” відкрило для глядачів унікальні українські обряди, яким багато століть. Побачили, як наші предки відзначали великодній і поминальний тижні, як згадували родичів, шанували своє древо. Юні артисти виконали вірші, присвячені найдорожчій людині у житті кожного. Вдячні глядачі довго аплодували трирічним виконавицям Даринці Дорошенко, Орисі Любі, Ельзі Зубець та їхнім старшим друзям. Святковий настрій допомогли створити і запальні народні мелодії, які виконав на скрипці Кирило Стеценко.

Власн. інф.

Парламентські нагороди просвітян

За вагомий внесок у забезпечення функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя та на всій території України, визначну громадсько-політичну діяльність, заслуги перед Українським народом у сприянні становленню та зміцненню України як демократичної, соціальної, правової держави, здійсненню заходів щодо забезпечення прав і свобод громадян, розвитку демократії, парламентаризму та громадянської злагоди в суспільстві, активну участь у законотворчій діяльності та з нагоди 205-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка нагороджено:

Почесною грамотою Верховної Ради України:

ГОЛОТУ Зою Яківну — члена Правління Київського міського об'єднання ГО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, голову Солом'янського районного об'єднання.

Грамотою Верховної Ради України:

КЛІЧАКА Василя Йосиповича — члена Центрального Правління ГО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, директора Видавничого центру “Просвіта”.

КЛЯШТОРНОГО Олексія Миколайовича — члена Правління Київського міського об'єднання

ГО “ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

ЯКИМЕНКО Надію Миколаївну — члена Правління київського міського об'єднання ГО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

ЯКОВЧУКА Олександра Миколайовича — композитора, члена Головної ради ГО ВУТ “Просві-

та” імені Тараса Шевченка.

Нагороди просвітянам вручив 5 травня 2019 р. на засіданні Центрального правління ГО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка голова Мовчан Павло Михайлович.

Власн. інф.

На шкалі цінностей — моральний вчинок

Урочиста церемонія нагородження переможців та дипломантів VIII Всеукраїнського конкурсу “Моральний вчинок”

25 квітня 2019 року відбулася урочиста церемонія нагородження переможців VIII Всеукраїнського конкурсу творчих робіт школярів та студентів “Моральний вчинок”, започаткованого Асоціацією українських правників 2010 року. Конкурс проводився за підтримки Міністерства освіти і науки України за участю закладів вищої освіти, Фонду культури України.

Цьогоріч конкурс проведено за участю Всеукраїнського товариства “Просвіта” та Державного університету інфраструктури та технологій, який надає підготовку і проведення конкурсу.

Урочистості відбулися у Колонній залі Київської міської державної адміністрації.

Відкрили церемонію президент Асоціації українських правників, доктор юридичних наук, академік НАПрН України **Василь Костицький**, проректор ДУ-ІТ, кандидат педагогічних наук — **Олександр Кулінченко**, директор Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України — **Юрій Кононенко**.

Конкурс уже дев'ятий рік поспіль проводиться на добровільних засадах серед шести вікових категорій: I — учні 1-4 класів, II — учні 5-8 класів, III — учні 9-11 класів, IV — учні професійно-технічних навчальних закладів, студенти коледжів і технікумів, V — студенти вищих навчальних закладів, VI — представники різних вікових груп. З 2015 року введено окрему номінацію — “Відеосюжет”. Метою заходу є забезпечення системної просвітницько-профілактичної роботи, морального виховання підліткового покоління та підвищення рівня культури школярів і студентів.

Всеукраїнський конкурс “Моральний вчинок” набуває дедалі більшої популярності в країні.

Цьогоріч члени журі опрацювали 630 робіт, які відібрали після проведення регіональних етапів Конкурсу в усіх областях України. Головною ідеєю Конкурсу є популяризація духовних і моральних надбань, сприяння формуванню громадянської позиції, високих моральних цінностей, почуття любові до України.

Переможців нагородили дипломами та цінними подарунками (ноутбуки, сертифікати, книжки тощо).

Ведуча церемонії заслужена артистка України Оксана Стебельська провела захід за участю відомих митців — бандуриста і лірника, лідера гурту “Хорея Козацька”, народного артиста України Тараса Компаніченка, керівника мистецької формації “Творчий сектор”, поетеси Мальви Кржанівської, ансамблю народної пісні “Роксолана”, барда, волонтера, фіналіста другого сезону шоу “Україна має талант. Діти” Артема Харченка, заслуженого артиста України Анатолія Скоробагатька, лауреатів всеукраїнських та міжнародних конкурсів зі спортивних танців Сергія Друженка та Катерини Лаврук — солістів Народного хореографічного ансамблю “Молодоці”, студентки юридичного факультету Державного універси-

тету інфраструктури та технологій Анни Дорошенко, лауреата всеукраїнських та міжнародних пісенних фестивалів Адріана Ноця.

У церемонії також узяли участь меценати, які вручили авторам кращих проєктів цінні подарунки: Київська міська державна адміністрація, Українська федерація Америки. Представництво в Україні; “Академія мистецтв” Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради, Благодійний фонд Анни Ісломової, Благодійний фонд “Київська Русь” Західно-Українська асоціація “Спадщина України”, Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, Інформаційний журнал “Оксамит”, Всеукраїнська громадська організація “Мистецькі Ініціативи”, Українська спілка підприємців малого та середнього бізнесу, Міжнародна Асоціація медичного права, Київський Українсько-Польський університет, Міжнародна компанія L'KAFA GROUP.

Організатори висловлюють велику вдячність всім причетним до цієї події, громадським діячам України, депутатам, спонсорам, котрі достойно відзначили переможців Конкурсу.

Прес-центр конкурсу

Донька Карпат

Ірина РУДАЯ,
заступник директора з наукової роботи Чернівецької обласної бібліотеки для дітей

*Для мене гори — стародавній храм,
Перед яким я голову схиляю.
За нього я життя своє віддам,
Бо це усе найкраще, що я маю.*
Валентина Буняк

Валентина Юріївна Буняк народилася 24 вересня 1957 року в дружній, працелюбній родині в мальовничому селі Довгопілля Путильського району Чернівецької області. Навчалася в Довгопільській восьмирічній та Конятинській середній школах, Кам'янець-Подільському педагогічному інституті ім. В. П. Затонського на філологічному факультеті.

Працювала вчителем української мови та літератури, організатором позакласної, позашкільної виховної роботи в Селятинській середній школі та учителем зарубіжної літератури Путильської ЗОШ. Директором, викладачем української мови та літератури на підготовчих курсах Київського міжнародного університету, заступником голови Путильської районної державної адміністрації з гуманітарних питань, редактором районної газети “Карпати” на Путильщині.

Зараз Валентина Юріївна на заслуженому відпочинку, але займається громадською роботою, очолює товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка у Путильському районі Чернівецької області, голова волонтерського центру “Пенсіонер” при Путильській районній раді ветеранів.

В. Буняк дуже талановита гуцулка. Вірші почала писати ще у шкільному віці. Перші публікації були у районній газеті “Карпати”. Пізніше у збірках І. Угрини “Барви водограю” (2004), “На крилах духовності” (2006), “Народна книга поезій”. Т. 1 (2010). І ось 2018 року побачила світ перша книжка Валентини Буняк “Дочка гір”, що вийшла у видавничому домі “Родовід” (Чернівці).

У Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей у рамках цільового проекту “Я — буковинець! Я — українець!” відбулася презентація цього видання Валентини Юріївни. До збірки ввійшло 64 вірші

поетеси, у яких любов до гір Карпат, ніби мандруєш гірськими стежками, чуєш дзорчання потічків і шум швидкоплинного Черемоша, відчуваєш запах гірських трав...

“Ця писанкова вчителька, справжня гірська красуня, донька Карпат, відає, здається, кожен стежку рідного краю. Її легка хода ніби не знає втоми. По гірських схилах вона зійде на будь-яку полонину, пройде гірським хребтом і здійметься на найвищу точку Карпат, щоб помилуватися піднебессям і відчутти радість від того, що живеш на цій красивій землі, своєю працею і мужністю добуваєш право бути тут господаркою цієї краси”, — так сказав письменник Василь Васкан у передмові до книги.

На презентацію до бібліотеки завітали члени товариства “Просвіта”, міської та обласної ветеранських організацій, письменники, митці, друзі. Багато теплих і щирих слів привітань звучало на адресу поетеси від голови Чернівецького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка О. Савчука та друзів-просвітанів — Т. Мінченка, М. Пелех і Г. Гусар, керівника волонтерського центру обласної ради “Пенсіонер” Т. Саєнко, голови Чернівецької міської організації ветеранів В. Сорохана, письменників В. Демченка і М. Брозинського, краєзнавця Ю. Гусара, художника Р. Лекалова, директора Чернівецької обласної бібліотеки для дітей А. Білої та ін.

У подарунок Валентині Буняк письменник Михайло Брозинський прочитав вірш-присвяту “Пісня Валентини з Буковини”, а співачка Лариса Белова виконала пісню “Кажуть мені люди, сусіди”.

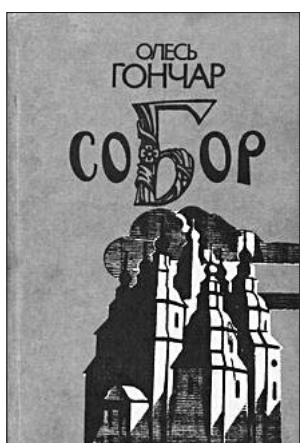
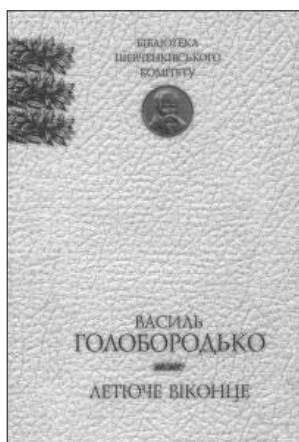
На зустрічі лунали вірші з презентованої книжки: “Дочка гір”, “Гуцульська колискова”, “Люблю гори й добре знаю”, “Те, що відчуваю, пишу у віршах”, “Я ваша — мої Карпати”, “Дивлюсь на гори — бачу їх величність”, “Я у горах Карпатських зросла”, “Ніби в павутинні зелені гори”, “Живу в Карпатських горах пречудових”, “Путило, ти моя Путило!”, “Мамо, рідная матусе”, “Українська моя мова” та ін.

Валентина Юріївна подякувала всім за щирі вітання і згадала буковинського письменника Василя Мельника, який свого часу підтримав її творчий талант і благословив на поетичну ниву.

Здавалося б: після остаточного розвінчання ідеологічного соцреалізму в літературі ніяка патологічна ідеологія їй уже не загрожує. Але одна з них усе-таки досі, як виявляється, процвітає: просвітянство (не плутати з громадською організацією “Просвіта”, яка не є історичним локусом). Це те саме просвітянство, яке свого часу маскувалося під літературу і з яким воював М. Хвильовий (“Про “сатану в бочці”, або про графоманів, спекулянтів та інших просвітанів”, 1925), яке намагався розвінчати М. Зеров (“Європа — Просвіта — Освіта — Лікнеп”, 1926), та ін. Мабуть, ніколи не думали жертви “Розстріляного відродження” Хвильовий і Зеров, що просвітянство ще довго здатне буде не тільки понижувати літературу як художній феномен, а й заганятиме її в кут бізнесової спекуляції і графоманства. В часи Хвильового і Зерова просвітянське пониження літератури відбувалося нерідко внаслідок малограмотності самих авторів (“У літературу рушив малописьменний письменник”, — казав Петро Панч), а нині нехудожнє просвітянство постає (в окремих випадках, звичайно) як стандартна любов до України і римоване ганьблення всіх її ворогів-агресорів. Зароблені на цьому дивіденди навряд чи забезпечать славу такий, з дозволу сказати, “творцям”, але те, що вони наводнюють літературний процес ушербною літературою (майже в дусі Дем’яна Бедного) — факт незаперечний. Треба бодай пам’ятати, що тему любові до України і її підневільного животіння Тарас Григорович міг вичерпати в одному катрені:

Іван Драч із “Соняшником”, Ліна Костенко з “Марусею”, Василь Стус із “Палімпсестами”, Василь Голобородько з “Віконцем”, Марина Павленко з “Райдугою в решеті” або навіть одного словосполучення (“З журбою радість обнялась” Олександра Олеся, “Сонячні кларнети” і “Похорон друга” Павла Тичини, “Земне тяжіння” Василя Симоненка, “Вірші з війни” Бориса Гумєнка) чи й одного образу (“De libertate”, “Гандзя”, “Гімн”, “Вершники”, “Земля”, “Залишенець. Чорний Ворон”).

У названому ряду, безперечно, знаходять своє належне місце і “Мальви” Романа Іванчука, і “Роксолана” Павла Загребельного, і “Вічний Іван” Віктора Міняйла, і “Останній гетьман” Юрія Мушкетика, і “Нате” Павла Мовчана, і “Князівство трав” Петра Засенка, і “Рекреації” Ю. Андруховича, і “Щоденний жезл” Є. Пашковського, і “Епізодична пам’ять” Любові Голоти, і “Жінка в зоні” Світлани Йовенко, і “Реквієм для Розі” Р. Плотникової, і “Жити” В. Терена, і деякі тексти ще молодших авторів (С. Жадана, Л. Мамчич, Л. Мудрак, Л. Дядченко й ін.) чи перші книжки-метелики Ігоря Астапенка, Дмитра Луняка, Лелі Покотиполе, Богдана Братуся й ін. Належність їхніх творів до сфери художності визначається насамперед тим, що в їхньому підтексті — узагальнюючий символ (знову *азбука!*). Де він береться? Душу в музиці чи живопису, як знаємо, творять не звуки і кольори, а їхнє поєднання; так само символ у літературі виникає не зі слів, а з поєд-

*Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить,
А на апостольським престолі
Чернець годований сидить.*

Тут під кожне слово-символ можна підставляти реалії сучасності; отже, коли берешся за таку тему сьогодні, то спробуй сказати про це глибше й оригінальніше, а не демонструй набір вицахлих слів і колекцію давно загуплених сокир. Це добре розуміє “Хорєя Козацька”, яка працює “на межі” літератури і музики: віднаходить призабуті літературні джерела, реставрує музичне звучання їх і відтак показує, що до головної цінності життя — до свободи, художнє слово України йшло далеко не просвітянським шляхом. Це підтверджено або всією творчістю геніальних наших земляків (як автор “Слова...”, Котлярєвський чи Шевченко), або одного твору (як Михайло Петренко зі своїм “Небом”, Панас Мирний з “Волами”, Михайло Коцюбинський з “Intergrezzo”, Олесь Гончар з “Собором”, Юрій Мушкетик з “Братами”, Олег Черногуз з “Аристократом”,

нання їх, зі стосунків між персонажами твору і навіть з домісли читача, який є обов’язковим учасником літературного творення. Чому, наприклад, захоплює образ “Таємниці твого обличчя”? Бо читач прочитає в ньому не саме лиш “обличчя”. Там є символ краси всієї кращої половини людства. Таке ж узагальнення містить у собі символ людського єднання (“Слово...”), прагнення свободи без кайданів (“De libertate”, “Заповіт”), чарівність “Зів’ялого листя”, “Лісової пісні”, “Сонячних кларнетів”, “Зачарованої Десни” й “Троянд і винограду”, протест проти наруги над людською цивілізацією (“Жовтий князь”, “Сад гетсиманський”) і над соборами людських душ (“Собор”). Критика такі твори обов’язково помічала й помічатиме, а за ваговитістю в літературному процесі вона буде завжди такою ж, як і сама художня література. Бо вона — похідна від неї і тому горітиме завжди тим самим вогнем, що й вона. Нещодавня книжка літературної критики Тараса Салиги так і називається: “Вогонь, що не згаса” (2017).

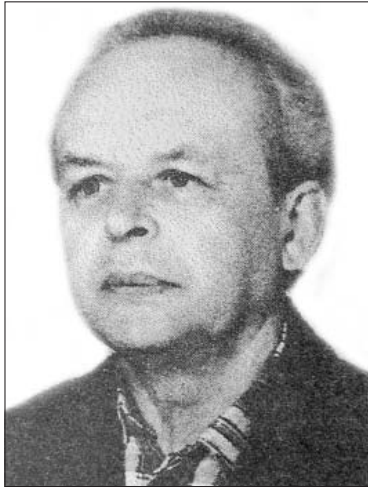

Просвітянину Миколі Василенку у травні виповнилося б 95

Хтось його знав як письменника, лауреата міжнародних літературних премій імені Василя Мисика та імені Яра Славутича, хтось як ветерана Другої світової війни, хтось вшанує як почесного громадянина міста Херсон, хтось як політв'язня, а хтось як Просвітянина з великої літери.

Першого травня йому мало б виповнитися 95, та торік восени письменник і просвітянин Микола Олександрович Василенко пішов у засвіти.

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури
України

З книгою поезій Миколи Василенка "Очна ставка" патріотично налаштована молодь не розлучалася. Для кожного з них, як гасло до дії, звучали слова:

*Єднайтеся, орли-сини!
Я — Україна, ваша сила.
Я вам дала мотушні крила,
І дух, і молодість весни.*

*Хай Вас не бавлять мрії-сні —
Для подвигів і вас ростила.
Єднайтеся, орли-сини,
Я — Україна, ваша сила.*

З приємністю згадую наше знайомство з Миколою Олександровичем під час поїздки до Києва у грудні 1993 року на святкування 125-річчя ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка.

Наприкінці дев'яностих він був одним із натхненників проведення науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю від дня народження Степана Бандери. Саме завдяки йому запрацювали на Херсонщині Товариство "Меморіал" та Спілка політв'язнів і репресованих. Він був одним із тих лицарів українського духу, хто сприяв відновленню служби Божої у Храмі святої Олександри Української Автокефальної Церкви на вулиці Перекопській у Херсоні.

Чимало поетичних та прозових книг Микола Василенко видрукував саме у Херсонській філії Видавничого Центру "Просвіта".

Сьогодні вже 5 випусків альманаху вийшло друком у Херсонській філії Видавничого Центру "Просвіта".

Він також підтримував ідею кандидата філологічних наук, просвітянина Івана Немченка щодо створення своєрідної Таврійської фундації як осередку вивчення української діаспори. Ідея допомогти молодим науковцям, молодим літераторам реалізувати свої творчі задуми об'єднала навколо Миколи Олександровича плеяду філологів-патріотів, які досі працюють над тим, щоб і надалі виходив друком у Херсонській філії Видавничого Центру "Просвіта" унікальний альманах "Вісник Таврійської фундації". В роботі вже 15 випуск.

Він до останнього подиху працював на майбуття українського народу. Його численні виступи на радіо і телебаченні, в студентській та учнівській аудиторії, його негнучі твори завжди запалювали й запалюють серця молодих краян.

Ярина ЦИБА,
керівник прес-центру Чернівецького ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка.
Світліни Ольги МАНЮК

Архієпископ Чернівецький і Хотинський ПЦУ, член священного Синоду ПЦУ владика Герман та священники буковинських храмів благословили захід. "Історія свідчить, що всі держави мали в своїй основі духовні цінності, свою національну ідею, свою мову. Носієм цих цінностей була незалежна церква, Єдина Помісна, Православна Церква, про яку мріяв перший митрополит Євген Гакман. "Після закінчення Віденського університету Гакман був висвячений у Чернівцях на ієромонаха, 7 років працював професором біблійних студій у семінарії. Коли австрійський цісар своїм рішенням іменував єпископом Буковини Євгена Гакмана, владика добре розумів надзвичайну складність проблем, які стояли перед православною церквою у цьому краї. Об'єднати німецькомовних, румунів та українськомовних вірян з наголосом на тому, що і в школах, і в храмах домінувати має українська мова, при цьому залишитися незалежним авторитетом, було майже неможливо. Але не Гакману. Він мав талант просвітянина, тобто того, хто вмів переконати, бо мав знання і віру. І хоч на той час Буковина була відсталою провінцією Австро-Угорщини, її називали "ведмежим кутом", Гакман зламав цей стереотип, і наш край визнали. Зрештою, так було і з Київською Руссю, яку почали визнавати тільки тоді, коли вона отримала свою незалежну церкву після хрещення Русі князем Володимиром. Без церковної підтримки держави зникали з карти світу. Проблемами церкви, як за часів Євгена Гакмана, нині також переїмається держава, бо духовність, а точніше, українська духовність, є

однією з головних серед військової, економічної, інформаційної складових безпеки нашої держави", — наголосила модератор заходу Світлана Масловська, заступник голови ЧОО ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка. Слухачка Малої академії наук, школярка Юліана Літвінова з села Васловівці Заставнівського району, де народився Євген Гакман, презентувала наукову роботу "Рідні імена: Євген Гакман". У роботі круглого столу, де обговорювали питання церкви, взяли участь просвітяни голова ЧОО ВУТ "Просвіта" Остап Савчук, відповідальний секретар Марія Пелех, Тамара Мінченко, Олександр Столяр, члени правління ЧОО "Просвіта", голова Новоселицького РО ВУТ "Просвіта", головний спеціаліст управління культури Чернівецької ОДА Микола Гергелюк, Ганна Скорейко, кандидат історичних наук ЧНУ, архієпископ Чернівецький і Хо-

Ігор Михайлович Коваль народився 28.07.1960 р. у с. Реклиць Сокальського р-ну Львівської обл.

1982 р. закінчив з відзнакою історичний факультет Львівського університету. Учень видатних археологів В. Ауліха та М. Пелешчишина. У студентські роки входив до складу археологічної експедиції, що досліджувала княжий Галич.

З 1999 р. його життя і творча діяльність пов'язані з Івано-Франківськом. Ігор Михайлович викладає біблійну, християнську, церковну археологію, культурологію і релігієзнавство у Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника, Теологічній академії (УГКЦ), Духовному інституті (УПЦ КП), редагує газету "Голос церкви".

Працюючи заступником начальника управління освіти і науки ОДА, опублікував енциклопедичний довідник "Вчені Прикарпаття" (2003). Досліджував археологію та культуру княжого Галича і Галицько-Волинської держави. На території Галицького району та Волині пан Ігор відкрив десятки невідомих археологічних пам'яток, найважливіша з яких — фундамент літописної Іванівської церкви другої половини XII ст. Редагував наукові видання "Галич і його доквілля" (1997), "Воля і доля. Книга пам'яті Галицького району" (1998), автор навчальних посібників, підручників та методичних розробок для студентів вищих навчальних закладів: "Церковна археологія" (1998), "Біблій-

Євген Гакман — символ духовного єднання буковинців

8 травня у Чернівецькій обласній бібліотеці ім. Михайла Івасюка відбувся круглий стіл, приурочений до 226-ї річниці з дня народження та 146-ї з дня смерті першого Митрополита Буковини і Далмації Євгена Гакмана.

однією з головних серед військової, економічної, інформаційної складових безпеки нашої держави", — наголосила модератор заходу Світлана Масловська, заступник голови ЧОО ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка.

Слухачка Малої академії наук, школярка Юліана Літвінова з села Васловівці Заставнівського району, де народився Євген Гакман, презентувала наукову роботу "Рідні імена: Євген Гакман".

У роботі круглого столу, де обговорювали питання церкви, взяли участь просвітяни голова ЧОО ВУТ "Просвіта" Остап Савчук, відповідальний секретар Марія Пелех, Тамара Мінченко, Олександр Столяр, члени правління ЧОО "Просвіта", голова Новоселицького РО ВУТ "Просвіта", головний спеціаліст управління культури Чернівецької ОДА Микола Гергелюк, Ганна Скорейко, кандидат історичних наук ЧНУ, архієпископ Чернівецький і Хо-

тинський ПЦУ, член священного Синоду ПЦУ, владика Герман, та ін.

На заході присутні переглянули фільм Світлани Новицької "Повернення Митрополита". "Кінострічка є яскравим відображенням величчя нашого славного земляка і водночас цинізму та жорстокості радянської влади. Один з ініціаторів цих зйомок Олександр Столяр — колишній працівник карного розшуку обласного управління внутрішніх справ, нині активний просвітянин, дослідник перепочовання Євгена Гакмана", — зазначила С. Масловська.

Підсумком круглого столу стало рішення створити комісію з пошуку нетлінних решток тіла митрополита Гакмана для гідного його перепочовання та клопотання перед Митрополитом Київським і всієї України та Вселенським патріархом про надання Євгену Гакману сану Святого.

Вирушив у небеса...

5 травня 2019 року на 59-му році життя відійшов у вічність Коваль Ігор Михайлович — видатний український історик, археолог і педагог. У минулому — голова Івано-Франківського обласного об'єднання ТУМ ім. Т. Шевченка, відмінник освіти, почесний краєзнавець України.

на археологія" (2001), "Дорогою Христової науки" (2003), "Біблійна і церковна археологія" (2007); у співавторстві з професором С. Кияком). Має понад 300 наукових і науково-популярних статей, 20 окремих видань.

Був обраний головою обласного об'єднання ТУМ "Просвіта" ім. Т. Шевченка. Двічі його обирали депутатом Івано-Франківської обласної ради (1990—1994; 1998—2002) і депутатом районної ради (2002—2006).

Лауреат обласних премій. Нагороджений медаллю "Кращий науковець року", Грамотою Верховного Архієпископа Києво-Галицького Любомира, удостоєний

звання "Почесний краєзнавець України".

Найплідніший період у його науково-краєзнавчій роботі розпочався 2005 року співробітництвом із професором, доктором хімічних наук, проректором ПНУ ім. В. Стефаника з наукової роботи І. Миронюком. У співавторстві вони написали й проілюстрували монографію "Ярослав Пастернак — дослідник старожитностей України" (2006). І. Коваль захистив кандидатську дисертацію на тему "Наукова та громадська діяльність Ярослава Пастернака (1913—1969)", виконану під керівництвом професора В. Грабовецького.

У наступні роки у співавторстві було видрукувано монографії: "Археологічні зацікавлення Михайла Фіголя" (2007), "Євангеліст Лука з княжого Галича" (2009), "Стародавній Галич: цивілізація відома і таємнича" (2010), "Галицькі іконостаси і церковна археологія" (2012). 2012 р. Ігор Коваль видав книгу "Галицькі скарби підземного архіву". Починаючи з 2010 р. він працював над докторською дисертацією "Історія християнства Галицько-Волинської Русі X—XIV століть".

Просвітяни Прикарпаття

Життя у слові й боротьбі

Богдан ДЯЧИШИН,
член НСПУ, лауреат премії
ім. Івана Огієнка, м. Львів

Миколі Владзімірському — 65

На час оглянься добрими очима — усе, що міг, він дав.
Емілі Дікінсон

З ріднила мене з паном Миколою любов до поезії Мирослава Лазарука, яку й сам не раз цитую. Я сприяв публікації на його сайті “Дотик Словом” текстів поета з Чернівців. Виявилось, що Микола Іванович адмініструє у Facebook 15 сторінок, зокрема добирає сутнісні тексти для новоствореної сторінки Національної спілки письменників України. Також він поширює в соціальній мережі націєтворчі тексти з газети “Слово Просвіти”, подає власні фото й відео, фіксує діяльність просвітян.

Чи бувають випадковості, які ми не в змозі зрозуміти? Еклезіяст стверджував, що все в цьому світі залежить від часу і нагоди. Час і нагода були нашими помічниками. Відповідно до оригінальної теорії Володимира Вернадського про ноосферу, як біосфера утворюється взаємодією всіх організмів на Землі, так і ноосфера складається усіма розумами, думками, що взаємодіють. Наші думки взаємодіють, співпрацюють у любові до України, рідної мови, бо ж мова — це серце України, наше серце: “Обійму найрідніше /... / І найнижче вклонюся / [Так вклоняються тільки матері] / Тобі, Україно моя” (Мирослав Лазарук, “Покуття”).

Микола Іванович Владзімірський (народився 22.05.1954 р.

у м. Мар’їнка Донецької обл.) — журналіст, майстер спорту з міжнародних шашок, багаторазовий чемпіон Криму і Севастополя.

Живучи в Севастополі, Микола Владзімірський з 90-х років — у постійній боротьбі словом за справедливість, зокрема національну, — мама прищепила йому це почуття справедливості, відповідальності за рідну Україну. Держава не спромоглася вибудувати політику виховання українськості у зрусіфікованому місті (як і загалом у країні). Його дописи в газетах “Дзвін Севастополя”, “Кримська світлиця”, “Флот України” та інших часописах тримали українців півострова на дусі, висвітлювали їхнє громадське життя. Саме за це він нагороджений медаллю Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка “Будівничий України” (2014 р.).

Заснований ним 2000 року сайт “Українське життя в Севастополі” — великий інтелектуальний та інформаційний ресурс, на якому є й бібліотека найкращих літературних, історичних та пізнавальних текстів. Відзначу ще сайт афоризмів, яких він зібрав близько 60 тисяч (афоризм — око світової літератури). “Веселу абетку” з 2002 року використовують учителі, батьки, словесники для навчання й виховання дітей. Сайти порталу щодоби відвідують десятки тисяч користувачів Інтернету. Кримський письменник

Данило Кононенко назвав М. Владзімірського “патріархом кримського Інтернету”, що є історичною правдою й об’єктивною оцінкою. Вдячні й численні відвідувачі сторінок. Юрій Підпригора із Грін Банк (Західна Вірджинія, США) написав у книзі відгуків: “Господи, спаси Вас за такий сайт! Що казати... У мене сльози на очах”. Галина Волчкова зі США так відгукнулася про сайт “Весела абетка”: “Мабуть, ніхто не тішився Вашим сайтом так, як я! Цього тижня я починаю викладати українську мову в містечку Еверет (штат Вашингтон), і все, що я знайшла тут, — наче цілюще джерело в пустелі! Щира подяка вам і найкращі побажання!” Оксана Прокопчук із Луцька написала: “Я щаслива, що маю однодумців! Давно знала, що Ви існуєте, але не знала адреси. Тепер ось буду використовувати Ваші матеріали, бо вчуся на педагогічному факультеті. Я ще з дитинства вирішила, що буду нести національні цінності до дитячого серця, бо зернина любові до рідної землі мусить породити самовіддану любов до рідного народу”.

Всі починання пана Миколи свого часу морально та матеріально підтримувала добродійка з Торонто Марія Фішер-Слиж — уродженка м. Коломиї (13.09.1922—13.02.2012), лікар-педіатр, активний член багатьох громадських організацій США, Канади. Зараз це все робиться на громадських засадах.

Микола Руденко писав: “Шанують лиш того народи, / Хто власну ниву розорав”. Нива-життя для Миколи Владзімірського — це ті речі, які плодять українськістю, засівають людське ество любов’ю до рідної мови, України. Бо ж українське слово, мова рідної землі мають властивість створювати атмосферу емпатії — розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої людини у формі співпереживання, прийняття іншого таким, яким він є. За допомогою української мови (домови-тися) люди здатні порозумітися, зрозуміти, полюбити одне одного, а форм (краси, руху до єдності) забагато не буває. Мусимо сьогодні стерегти свого “краю”, як у-країн-ці, бути сві-

домими такої своєї місії — проповідувати центр усесвіту в серці Людини (кордоцентризм), живий, а не мальований сенс буття людини, що значить творення долі життя цілого народу в надії й оперті на власні духовні та фізичні сили. Тільки працюючи для власного духовного, для інтелектуального життя нації, народу, об’єднаного словом рідної мови, можна бути цілісним і незалежним українцем у будь-якому куточку планети, а на своїй землі й у своєму часі — передусім.

З роси й води Вам, дорогий Миколо Івановичу! Попри всі труднощі, негарзди щоденного життя будьте таким працюючим оптимістом, яким Ви є! Будьте!

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2019
Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць	18 грн 11 коп.	на півроку	99 грн 41 коп.
на 3 місяці	52 грн 33 коп.	на рік	195 грн 02 коп.

<p>Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.</p> <p>Шеф-редактор Павло МОВЧАН</p>	<p>Головний редактор Микола ЦИМБАЛЮК</p> <p>Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Микола ТИМОШИК Георгій ФІЛІПЧУК Микола ЦИМБАЛЮК Іван ЮЩУК</p> <p>Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)</p>	<p>Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК</p> <p>Відділ культури Едуард ОВЧАРЕНКО</p> <p>Відділ коректури Ольга ЖМУДОВСЬКА Ірина СТЕЛЬМАХ</p> <p>Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК Володимир ЖИГУН</p> <p>Інтернет-редактор 279-39-55</p>	<p>Черговий редактор Едуард ОВЧАРЕНКО</p> <p>Бухгалтерія 279-41-46</p> <p>Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001</p> <p>E-mail: slovo_prosvity@ukr.net http://slovoprosvity.org http://prosvitanews.org.ua</p> <p>Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.</p> <p>Листування з читачами — тільки на сторінках газети.</p>	<p>Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617</p>
	<p>4 820095 780016 19020</p>			

Мирослав
ЛЕВИЦЬКИЙ

Вища міра деградації

Після історичного ухвалення 25 квітня 2019 року закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (у народі його вже назвали законом про державну мову) соціальні мережі вибухнули не тільки вітаннями, а й різними, часто дуже уїдливими, карикатурами і на тих, хто не підтримав цього закону, і на ведучу телепрограми “Право на владу” на одіозному телеканалі “1+1” — Наталію Мосейчук за озвучену нею “тезу”: “Мова не нагодує”.

Хоч ще у вівторок, 23 квітня, ніхто не міг твердо сказати, чи цей фундаментальний правовий акт, після шокуючої недовіри більшості суспільства до особи Президента Петра Порошенка, підтримають 226 парламентарів, сталося диво. За цей закон про державну мову проголосувало 278 народних депутатів. У нинішній складний момент це вважається високою підтримкою, хоч усе-таки залишається гіркий осад від того голосування. Бо, зрештою, це один із фундаментальних законів українського державотворення. І поки не розпалася Російська Федерація (про неминучість цього дедалі відкритіше говорять росіяни), поки в українській політиці є російська п’ята колона, годі очікувати, що такі важливі, фундаментальні державотворчі акти прийматимуться акламацією. Проте була надія, що закон про державну мову, як один із фундаментальних законів буття української нації, буде ухвалено конституційною більшістю. Так як свого часу було з доленосними правовими актами — Декларацією про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.) та Актом про державну незалежність України (24 серпня 1991 р.). Цей закон уже нині називають дорожньою картою самоідентифікації українців.

Можна прогнозувати, що з подачі Кремля будуть чинитися різні (не лише інформаційні) провокації на шляху зриву імплементації закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Кремлівські інформаційні провокатори у соціальних мережах уже створюють групи “захисту російської мови в Україні”. Навіть побіжне ознайомлення з їхніми дописами свідчить про антиукраїнську дикість і некомпетентність (або свідому брехню) авторів записів. Там провідною є теза, що “ніде у світі немає відповідальності за нехтування законом про державну мову”. І відразу ж підводять до висновку: “В Украине строится фашистское государство, но мы не допустим этого”. І ця деталь — “мы не допустим этого” — переконливо свідчить, що весь російський крик з приводу українського закону про мову насправді є камуфляжем провокованого Путіним і його кумом Медведчуком хаосу, який, за задумом безумців, мав би привести до руйнування держави. Медведчук практично у кожному телевізійному виступі про це нині говорить.

Не було б закону про мову — знайшли б іншу причину для провокацій. Це їм потрібно не лише через прагнення зірвати розпочату Президентом Порошенком європейську інтеграцію України. Це було актуально до 31 березня 2019 року. Нині Кремль має іншу причину. І травня у низці міст Росії пройшли мітинги під гаслами “Путін не вічний”. Як і слід було очікувати, вони закінчилися арештами. Та бачимо, що арештами й залякуваннями вже не можна задушити антипутінських настроїв. Тому в Кремлі реалізують план, аби показати обивателю, що зміна влади на території будь-якої держави колишнього СРСР неминуче закінчиться хаосом.

Для його досягнення кремлівські пропагандисти і тролі не гребують брехнею. Як приклад, настирливе твердження, що Україна — єдина держава світу, де за порушення закону передбачена відповідальність.

Російський лемент, що ніде на світі немає таких “дискримінаційних норм”, як в українському законі — велика брехня. Навіть у путінському законі про державну — російську — мову є два пункти про відповідальність за його порушення. Ця розмита норма дозволяє (посилання на чинне законодавство) будь-яку примху чиновника підтягнути під “порушення мовного за-

кону”. У результаті отримуємо страшні патології. Яскравим прикладом є ситуація в Татарстані. Москва змусила Казань, керівники якої у середині 1990-х рр. твердили, що домагатимуться незалежності від Росії не силою зброї, як Чечня, а силою розуму, погодитися на дику норму, якою нетатарське населення республіки звільняється від вивчення мови корінного етносу республіки. За словами Путіна, неприпустимо будь-кого змушувати вивчати мову, яка не є рідною для людини! Йому підтакують учені, журналісти, з параноїдальним пафосом заявляючи про “утиски росіян у Росії” і про “завихрення в головах місцевих еліт, які уявляють себе самостійними державами”. А це класичний прояв дикого російського шовінізму з елементами глибокої параної. Татарстан поки що скорився, поки що...

Подібні вимоги щодо законодавчих норм, які передбачають покарання за порушення норм закону про мову, існують і в Польщі.

Росіяни ніколи не задумувалися, що такі звільнення у Татарстані шкідливі насамперед для них. У них формується зверхність до націй, у які їх закидало, у них формується неповага до законів і звичаїв націй, серед яких вони живуть, що викликає негативне ставлення до людей з таким мисленням. І це не є націоналізм, ярлики якого нам практично від першого дня державної незалежності України намагаються “приклеїти” російські політики, пропагандисти та прив’язані до них структури в Україні на кшталт “Newsone”. В одній з його балачок одеський кавецьник і депутат Одеської міської ради Дмитро Співак (отримував мандат від різних політичних сил, зокрема й від “Батьківщини”, який освіту здобув і в московській школі менеджера), у “кращих” традиціях Кагановича назвав депутатів, котрі голосували за закон про державну мову, шизофреніками, яких треба відправити у Магадан без права повернення назад. А сам закон назвав таким, що розколює Україну.

Україну намагаються розколювати ті, хто ненавидить українську культуру, мову та домагається від держави конституційного гарантування права на ненависть до фундаментальних цінностей, на яких базується кожна національна держава. І якраз ці домагання, нав’язані ідеями “руського міра”, є виявами не лише політичної шизофренії, яку з екранів телевізора виливають на українські голови цілі легіони послідовників Кагановича.

Гіркий український досвід свідчить, що багато хто цього не розуміє. Нерідко трапляються випадки фанатизму, посяяного російським “месіянством”. Проте у переважній більшості це неграмотність і лінощі, які виливаються в українське “какая різниця”. І цим дуже дивується світ, ставлячи гостро запитання: що ж це за народ такий, якому “какая різниця”?

Проте одеський Дмитро Співак не належить до людей безграмотних чи до фанатиків. А його проповіді про “розкол України”, зроблені у стилі “95 кварталу” Зеленського, показують: маємо справу з цинізмом, розрахованим на задуранення українців.

Отже, весь нинішній гвалт про “розкол” України законом про державну мову — окрім провокування, цинічна технологія дальшої дискредитації української політики і початого курсу “Геть від Москви!”. І не має нічого спільного з декларованим Росією “захистом” “російськомовного населення”. Досить подивитися, як Росія

жодної іноземної мови, не бачила світу не лише поза Україною, а навіть поза своїм телевізором, може про це не знати. Однак далеко не всі, хто багато читає, задумувалися над тим, що дуже поширений не лише в Україні популізм (він був вирішальним інструментом перемоги на президентських виборах команди Зе) Церква вважає інструментом диявола. Брехня, яку сіють популісти, призводить до зростання між людьми, а відтак і між народами, ненависті. Яскравий приклад диявольського популізму — гвалт про порушення прав неукраїнців законом про державну мову.

Насправді цей закон не тільки відповідає європейській практиці захисту державної мови, а й у духові, який проповідують Церкви (за винятком російської). Папа Римський (крім римського), є ще аж два олександрійські папи! Франциск, звертаючись 2 травня 2019 р. до учасників пленарної асамблеї Папської Академії Суспільних Наук, темою якої була “Нація. Держава. Держава-нація”, нагадав, що Церква завжди закликала до любові до свого народу й своєї батьківщини, закликала до поваги всіх громадян до звичаїв і традицій народу, серед якого вони живуть.

Папа просить держави, аби вони не зачиняли двері перед чужинцями, які просяться до їхніх осель. І нагадує, що повинністю чужинців є інтеграція у суспільства, в яких вони живуть. Однак реальність далека від папських побажань. Також і у нас, коли частина суспільства домагається гарантій від держави їхнього права на неприйняття ними традицій і звичаїв народу, серед якого живуть. Без викоринення зі своїх душ рабського підходу до основ національного буття — “какая різниця” — ми не змінимо дикого до нас ставлення. І тут ідеться не лише про національний гонор. Передусім і про нашу, і про глобальну безпеку.

Папа Римський у зверненні до учасників асамблеї Папської академії говорив про нову небезпеку економічної та ідеологічної колонізації одних націй іншими. Мусимо бути свідомі, що цьогорічні президентські вибори в Україні якраз і були відпрацюванням на нас технології ідеологічної колонізації, метою якої є підготовка ґрунту для економічної колонізації! Інша річ, що при Божій ласці для нас цей експеримент над нами може виявитися бомбою для тих, хто його проводив.

Коли з уст Президента чуємо про дуже складну ситуацію і у світі загалом, і навколо України зокрема, то це аж ніяк не “надання щік ображеного” політика, як про нього пишуть в соціальних мережах недобророзумливці. Це погляд людини, котра, як і Папа Римський, розуміє складність нинішнього моменту. Виявляється, не лише про безпеку нової колонізації говорив Папа Франциск. Сьогодні під тиском цілеспрямованої інформації патріотизм перероджується у “конфліктний націоналізм” з виразними рисами расизму та гегемоністського імперіалізму.

Дедалі гостріше протистояння між націями нинішній Папа вже не перший рік називає третьою світовою війною. У більшості країн, на відміну від України, вона має лише інформаційний характер, проте ще страшніша війна, руйнування через телебачення та Інтернет способу мислення цілих націй, руйнування політичної свідомості націй, які володіють атомною зброєю. За словами Папи, вже почався час тривожного ядерного протистояння, що збільшує ризик гарячої війни, а відтак безпеку ядерного самознищення нинішньої цивілізації.

Папа Франциск сподівається, що “державна, яка пробуджує націоналістичні почуття власного народу проти інших народів або груп людей, зазнає невдачі”. Не відомо, чи мав він на увазі якусь конкретну державу, однак усе тут сказане дуже відповідає діям та стану путінської Росії. Цікаво, чи слова про невдачу держави, яка формує у своїх громадян почуття зверхності до інших націй, — це людське прагнення справедливого покарання за несправедливі справи?

Тому більшість, яка, за словами Володимира В’ятровича, не читає книг, не знає

Далі буде.

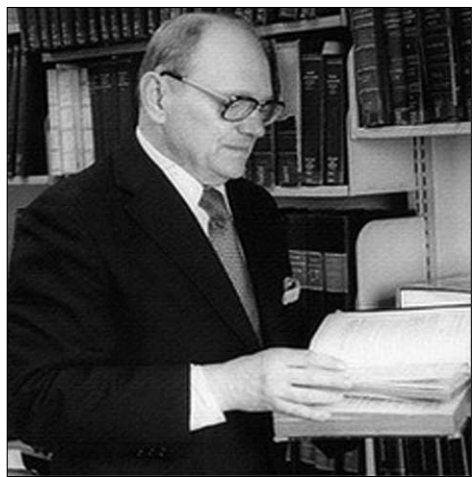
Інтелектуальний титан чину за Україну

Наталія ГУМНИЦЬКА,
Львів

“Батько віддав життя за Україну, а я маю жити задля України”.

Омелян Прицак

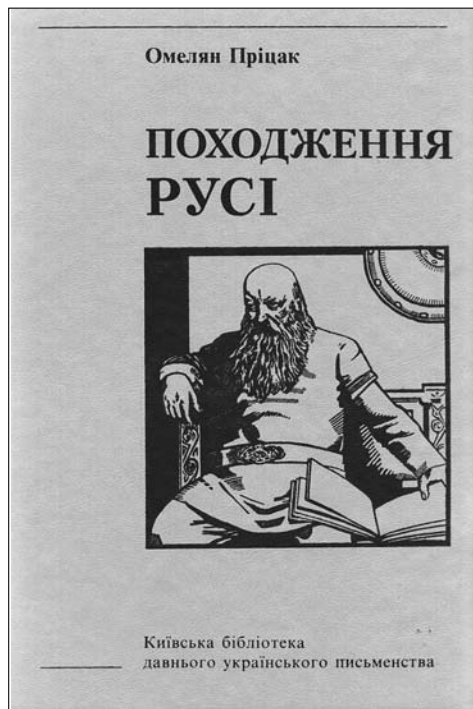
Омелян Прицак народився 7 квітня 1919 року, в часи ЗУНР, у селі Луки (нині Озерна) на Самбірщині Львівської області у родині залізничника Йосипа Прицака та Емілії Капко. Батько його віддав життя за волю України восени того ж року. Цей факт Омелян Прицак з гордістю проніс через усе життя. Він любив повторювати, що народився у вільній Україні і зробить усе, щоб померти у вільній Україні. Мати з вітчимом приховали від хлопчика його українське походження і віддали на навчання у Тернопільську класичну польську гімназію. Проте талановитий допитливий школяр довідався з церковних архівів, що він українець і категорично відмовився від імені “Еміль” на користь українського — “Омелян”. Се-

редовище польських глузлихив однокласників-гімназистів допомогло засвоїти надважливу істину: життєву потребу особистої та національної гідності. Ця шкільна наука стала лейтмотивом його візії інтегрування української історії у світовий цивілізаційний процес, формування української національної світоглядної ідентичності на базових засадах культури — освіти й науки. Він чітко зрозумів глибину вислову “Historia est magistra vitae” і обрав цю правдиву вчительку життя, щоб аргументовано довести собі й світові, хто такі українці, хто така Україна, яка багата її культурна спадщина і традиції. Хоча мав хист до природничих наук, зокрема до фізики. Роки навчання у Львівському університеті (1936—1940), безпосереднє знайомство з такими славетними істориками, дійсними членами Наукового товариства імені Шевченка, як Мирон Кордуба, Іван Крип'якевич, короткотривале, але щире спілкування і навчання в аспірантурі у Агатангела Кримського і, безперечно, знайомство з багатотомною “Історією України-Руси” сформували з нього перспективного вченого-історика. Подальші студії в університетах Німеччини, Австрії, Америки, дискусії із закордонними авторитетами у сфері гуманітаристики розширили і поглибили його методологічний підхід до вивчення історичних джерел, до розуміння історії як абстрактної науки, яка разом із мовою та літературою є потужним чинником національної ідентичності. Ставши маститим сходузнавцем, Омелян Прицак доповнив “Історію України-Руси” Грушевського сходузнавчою джерельною базою, додав до західного, за його висловом, її східне крило. Фактично він вписав історію України в історію Європи та величезного Східного світу від Криму до Китаю, надавши їй об’єктивності, аргументованості, відповідності твердженню “Пізнайте правду, і

Омелян Прицак — геніальний гуманітарист, який займає чільне місце у світовій науці відразу у кількох галузях: урало-алтайській лінгвістиці, історичній тюркології, медієвістиці, ісламознавстві, скандинавістиці, славістиці. Він — член багатьох престижних академій, університетів, товариств, засновник фундаментальних наукових журналів і міжнародних організацій, автор понад тисячі аналітичних праць та монографій. Його авторитет як універсального вченого, знавця понад 60-ти мов і діалектів, людини античної пошти є беззаперечним і співмірним з плеядою таких світових гуманітаріїв, як Й. Г. Гердер, Г. В. Ф. Гегель, А. фон Гумбольдт, Б. Кроче, Михайло Грушевський, Наталія Полонська-Василенко, Агатангел Кримський. Проте в Україні Омелян Прицак і його потужний внесок в українську науку, культуру, педагогіку, державотворення, громадську діяльність відомі лише вузькому колу істориків і науковців. Це несправедливо щодо великого патріота України, який усе своє багатогранне творче життя присвятив її поверненню у коло розвинених держав світу. Його заповітна мрія й візія — поява України на карті світу як самостійної демократичної держави, а не як провінційного структурного елемента Росії. Ця місійна потреба закорінена у його непростому дитинстві, про яке він цікаво описав у своїй автобіографічній праці “Мій шлях історика”.

вона вас визволить”. Нехтування східним вектором власної історії, вітчизняною тюркологією обернулося сьогодні для нас анексією Криму. Лише тепер, в умовах російської агресії, Україна відкриває для себе Туреччину не як колишнього ворога, а як партнера. Цей приклад доводить, що наука, її історична галузь зокрема, є важливим державотворчим інструментом, здатним зруйнувати російський проєкт стосовно історії України. Омелян Прицак був, власне, таким істориком-державником, який глибоко розумів значення науки і культури для цивілізаційного розвитку держави. Тому він на тривалий час відклав свою улюблену творчу працю і весь свій лідерський авторитет, всю свою потужну енергію зосередив на створенні “гарвардського чуда” — Українського наукового інституту у Гарвардському університеті (УНІГУ). Інститут було відкрито 1973 року з трьома державотворчими світоглядними українськими кафедрами: історії — імені Михайла Грушевського, мови — імені Олександра Потебні, літератури — імені Дмитра Чижевського. Це була величезна стратегічна перемога Омеляна Прицака і його послідовників та учнів, серед яких Орест Субтельний, Зеновій Когут, Френк Сисин, Ольга Андрієвська та ін. Семінари, міжнародні конференції, симпозіуми, диспути, науковий часопис “Гарвардські українознавчі студії” стали дієвим інтелектуальним середовищем для лобювання і поширення українознавчої науки у світі та створили сильну конкуренцію російському тривалому лобі у Гарварді. Хоча багато хто з його колег вважали проєкт фантазійним, недосяжним, проте Омелян Прицак став триумфатором в інтегруванні української гуманітаристики у світову науку у статусі са-

мостійної дисципліни, яку охоче вивчають іноземці. У Гарварді Омелян Прицак започаткував і частково здійснив грандіозний проєкт Тисячоліття християнства Русі-України, головною складовою якого є “Гарвардська бібліотека давнього українського письменства”, що включає оригінальні твори, створені на теренах Русі-України в XI—XVIII століттях у 50-ти томах у трьох серіях: факсиміле та переклади українською й англійською. Через брак перекладачів з української мови створили “Київську бібліотеку давнього українського письменства”, яку формує Інститут літератури НАН України. Авторитет Омеляна Прицака зіграв провідну

роль у включенні у наукову програму Гарвардського університету проєкту дослідження Голодомору 1932—1933 років в Україні Джеймсом Мейсом і Робертом Конквестом. До гарвардського періоду належить створення Міжнародної асоціації українців (МАУ) і організація у серпні 1990 року першого Конгресу МАУ, на пленарному засіданні якого вчений виголосив програмну інноваційну доповідь “Що таке історія України?”. Омелян Прицак вперше оприлюднив свою концепцію часопросторового методу вивчення історії України на протигагу народницькому, заснованому на засадах марксистсько-ленінської ідеології, яка панувала в радянській історіографії. Усі ці масштабні, сміливі україноцентричні проєкти Омелян Прицак ініціював, реалізовував у добу холодної війни та бездержавності України. Це було під силу лише людині такої кремінної сили волі, цілеспрямованості та беззаперечного авторитету у світовій науці.

Після проголошення незалежності Омелян Прицак приїжджає в Україну і знову з великим ентузіазмом вершить низку важливих для українського відродження проєктів. Зокрема відродив українську орієнталістику і очолив Інститут сходознавства імені Агатангела Кримського НАНУ; виступив співзасновником Археологічної комісії та її спадкоємця — Ін-

ституту джерелознавства й археографії імені Михайла Грушевського НАНУ; заснував і очолив у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка першу в пострадянській Україні кафедру історіософії, де на своїх лекціях і семінарських заняттях обґрунтував інноваційні концепції та методики вивчення історії України як сегмента всесвітньої історії людства, а не як епізод російської історії. Провідній темі — Україна в контексті історії світу — Омелян Прицак присвятив усе своє творче подвижницьке життя. Серед його фундаментальних творів “Слов’яни і авари”, “Від Київської Русі до сучасної України: творення української нації”, “Половці і Русь”, “Походження Русі” (вийшло два монументальні томи, написано ще 4), в яких він повертає до наукового дискурсу і хозарську, і варязьку теорію походження Київської Русі. Завершив свій творчий і земний шлях цей класичний вчений написанням фундаментальної монографії “Коли і ким було написано “Слово о полку Ігоревім”, до чого він готувався понад п’ятдесят років. Ця призеїзна праця належить до найаргументованіших з усіх досі виданих досліджень із підтвердження автентичності цього літературного шедевр середньовіччя та приналежності його саме до української культурної спадщини доби Київської Русі. Вчений зізнався: “Пишучи працю “Коли і ким було написано “Слово о полку Ігоревім”, я мав на увазі найперше потреби української науки”. Звучить як заповіт для нащадків. Тож будьмо гідними пам’яті цього правдивого сина України, який свою наукову працю будував на двох глибинних філософських концептах: “Відкриття приходять, коли працювати з відомими джерелами” і “Пізнайте правду, і вона вас визволить”.

Омелян Прицак залишив у спадок Україні безцінний скарб — фундаментальний архів, що налічує понад 20 тисяч оригінальних історичних і мистецьких пам’яток, обширний епістолярій із легендами світової культури і науки, до яких по праву належить і він сам. Бібліотека і архівна спадщина зберігаються у Меморіальному кабінеті-бібліотеці Омеляна Прицака при Національному університеті “Києво-Могилянська академія”.

Омелян Прицак виконав свою місію: “...Я хотів би дати свою візію історії України, але не так, як досі це робилося, в ізоляції, а в системі світової історії. Подати українське відродження... як міжнародну проблему на тлі міжнародної історії”. Її реалізує його дітище “гарвардське чудо” — УНІГУ, яке до сторіччя свого засновника встановило щорічну Міжнародну міждисциплінарну книжкову нагороду імені Омеляна Прицака. А Україна, яка була провідною зіркою усе його багатогранне плідне життя, спромоглася лише на кілька скромних конференцій. Відійшов цей сонячний розум у Вічність 2006 року в одній із клінік у далекій Америці.

Надія ОНИЩЕНКО

Науковці, журналісти, краєзнавці вдивлялися в обличчя Івана Георгійовича Спаського, зображеного на меморіальній дошці. Відомий учений-нумізмат, випускник Гоголівського вишу, один із організаторів Ніжинського окружного музею, невтомний краєзнавець, археолог та мистецтвознавець, протягом 40 років беззмінний хранитель фондів відділу нумізматики Державного Ермітажу в Санкт-Петербурзі, — народився в цьому будинку 24 лютого (за старим стилем) 1904 року в родині Георгія Спаського — настоятеля Миколаївського собору й законовчителя Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька.

Людина надзвичайно високої культури, отець Георгій виховував своїх дітей на кращих традиціях старої інтелігенції, прищеплював їм високу духовність, ширшу любов до минулого та культури рідного народу. Постаць батька назавжди залишилася для дітей яскравим прикладом громадянської мужності та сумлінного виконання своїх обов'язків.

Великого розголосу в Ніжині набув сміливий вчинок протоієрея Георгія Спаського під час одного з найдраматичніших періодів громадянської війни. Улітку 1919 року, коли до Ніжина вдерлися деморалізовані загони денкінської армії, у місті спалахнув жорстокий єврейський погром, під час якого загинуло близько 200 осіб. У той час, коли на вулицях чинилися жажливі насильства, отець Георгій проявив

Нескорені Спаські

Біля старовинного будинку на вулиці Євгена Гребінки, 15, у Ніжині збиралися містяни, котрі сприймають територію не за географічною ознакою, а як духовний ґрунт власного життя. Їх наснажують архітектурні пам'ятки й визначні імена, що зобов'язують до поступальної подвижницької праці.

справжнє християнське милосердя і сховав у своєму будинку 30 єврейських родин. Коли ж розлютовані п'яні погромники намагалися увірватися до будинку, у дверях їх зупинив старенький священник. Отець Георгій тихо, але впевнено промовив, що вбивці увійдуть у дім тільки через його труп. І погромники відступили...

Діти Спаських добре засвоїли батьківську науку. Під час Першої світової війни старша донька Євгенія працювала сестрою милосердя в шпиталі для поранених вояків, здобула вищу освіту в Петербурзі, а після революції стала науковим співробітником Київського сільськогосподарського (етнографічного) музею. У 1925—27 рр. Євгенія Спаська доклала багато зусиль до збирання та вивчення етнографічних матеріалів на теренах Чернігівщини та Полтавщини, зокрема про гончарство та золотарство в Ніжині. Зацікавився музейно-збиральницькою роботою й Іван Спаський. Невдовзі цей інтерес перетворився на полум'яну пристрасть, став справою всього життя.

З великою пошаною згадувала старше покоління Спаських донька Івана, учений-філолог Лада Вуїч, відкриваючи першу меморіальну дошку на родовому будинку в жовтні 2010 року. У Ніжині разом із сім'ями побули тоді з Росії небожі Климент та Микита Спаські.

Подія відбувалася під час І Спаських наукових читань, організованих Ніжинським краєзнавчим музеєм імені Івана Спаського, Центром пам'яткознавства НАН України і Українським товариством охорони пам'яток історії та культури, Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя за підтримки Ніжинської міської ради. Учасники конференції з Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Чернігова, Конопа, Кривого Рогу, Сімферополя досліджували роль родини Спаських у соціокультурному просторі.

Вони зустрілися знову в листопаді 2010 року через 20 років після смерті нашого земляка в Санкт-Петербурзі. Наукові читання, присвячені цій даті, збирали в Державному Ермітажі поважне товариство — представників родини Івана Георгійовича, його учнів, учених-нумізматів з Москви, Києва, Володимира, Казані, Томська, Талліна та Риги.

Відкрив зібрання Михайло Піотровський — директор Державного Ермітажу. Теплою спогадів про вчителя були сповнені слова Валентина Яніна, академіка РАН,

Миколи Котляра, члена-кореспондента НАН України — учнів Івана Спаського. Лада Вуїч, донька вченого, передала в дар Ніжинському краєзнавчому музею листи до батька від його земляків.

Жваву зацікавленість викликали доповіді ніжинців Наталії Дмитренко та Сергія Зозулі, що стосувалися діяльності Івана Георгійовича на посаді завідувача Ніжинським окружним музеєм у 20-х роках ХХ ст. та долі ніжинського скарбу срібників (1852 р.). Остання тема особливо цікавила російських нумізматів, оскільки дві монети унікального ніжинського скарбу зберігаються в колекції Ермітажу.

Творчі стосунки між науковцями Ніжина та Санкт-Петербурга виявилися довготривалими та плідними. Восени 2018 року відбулися вже V Спаські читання. Їхні учасники досліджували історико-культурну спадщину Північно-Дніпровського Лівобережжя; розвиток музейництва та наукового пам'яткознавства регіону; актуальні теоретичні та методологічні проблеми сучасної музеології, пам'яткознавства, історичної регіоналістики й етнології. Заступник директора з наукових питань Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського Наталія Дмитренко презентувала впорядкований нею та виданий у Ніжині рукопис Євгенії Спаської “Півдолочиськ (Перша імперіалістична війна) 1915 р.”

Репресовані більшовицькою владою в 30-ті роки ХХ століття і через те змушені жити й працювати за межами України, Іван та Євгенія Спаські залишалися вірними дітьми Ніжина, дбайливо збирали та зберігали краєзнавчі матеріали, щедро ділилися ними з Ніжинським краєзнавчим музеєм, принагідно відвідуючи місто свого дитинства та юності.

“Родина Спаських є для нас прикладом патріотизму та наукової послідовності”, — говорив, відкриваючи меморіальну дошку, директор Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського Геннадій Дудченко.

А чи є такими сьогодні ми? Культурні ніжинці вже давно претендують на присвоєння місту статусу історико-архітектурного заповідника. Родовий будинок Спаських, що його міська громада здає в житлове оренду, вже з двома меморіальними дошками, повинен стати одним з експонатів у відреставрованому вигляді. З цим погодився заступник міського голови з гуманітарних питань Ігор Алексеєнко.

«Усі минаються — Шевченко не минеться»

Тетяна ДУПЛЯК,
історик, член правління Хмельницької міської “Просвіти”

Цьогоріч виповнюється 158 років відтоді, як повернувся в Україну вичиний спочинком найдостойніший із її синів — Тарас Шевченко... Сьогодні Тарасова Гора — Священна Земля для кожного українця. Це — найголовніший пам'ятник Кобзареві. Ця гора, колись Чернеча, куди трону з тілом Тарасовим несли на рушниках.

В історії Кобзареві могили, як і в його житті, було всього...

Лише один фрагмент хоча нагадати. І стосується він Шевченкової могили та Симона Петлюри, який народився 22 травня 140 років тому.

Для нього Велика могила в Каневі була завжди Святиною, а той, хто навки спочив у ній, — Учителем і Батьком. Тому, виявляючи турботу про могилу, він виконував свій синівський обов'язок.

Таке глибоке усвідомлення значення національної Святини в духовності українського народу і сприяло тому, що Симон Петлюра погодився на обрання його Головою Київської губернської земської управи у квітні 1918 року і почав своє головування з утілення в життя Шевченкової програми.

Ось лише окремі її пункти: всім рейсо-

вим парою зупинитися біля Могили; організувати спеціальний щотижневий рейс Київ-Могила; уповноваженому для догляду за Моголою видати безплатний квиток на 2 особи.

21 квітня 1918 року виїхала з Києва до Канева державна комісія під керівництвом Симона Петлюри з метою огляду могили та її околиць, а також створення на місці плану впорядкування національної Святини та її охорони.

Пропозиції Комісії, вироблені під час поїздки на могилу Т. Г. Шевченка, було викладено у 28 пунктах, перший з яких став основоположним:

“З огляду на те, що Шевченкова могила є великою національною реліквією, потрібно жити всіх заходів для її опорядження і дальшої охорони, не спиняючись перед великими на те видатками”.

Всі кошти було використано за призначенням. І в часи української національної революції Велику Могилу було впорядковано, дякуючи передусім Симону Петлюрі.

Для хмельницьких просвітян травень віддавна став Шевченківським: тематичні уроки, відеолекції, поїздки на Велику Могилу, книжкові виставки...

Про шанування пам'яті Кобзаря в різні часи свідчать фотоматеріали з книжки

“Подія на Чернечій і долі людей” та інші друковані матеріали з архіву Народного Дому “Просвіти”.

Знову і знову йдемо останнім шляхом Тараса в Україну.

Але основною подією цьогорічного травня стане конкурс учителів-предметників навчальних закладів міста Хмельницького на краще читання поезій з “Кобзаря”, організований правлінням Хмельницької міської “Просвіти” спільно з Департаментом освіти та науки Хмельницької міської ради

Конкурс на тему “Вічний, як народ” відбудеться в Народному Домі “Просвіти” 22 травня 2019 року.

Лауреати Фонду Тараса Шевченка 2019 року

Напередодні дня Святої Трійці, в одну з найголовніших поминальних субот, 15 червня 2019 р. об 11 годині, на могилі Великого Кобзаря на Чернечій горі в Каневі вже двадцятьшесте відбудеться урочисте вручення відзнаки Фонду Тараса Шевченка “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля” за значний подвижницький внесок у розбудову Української держави.

Цього року нагороду Фонду отримують:

Ігор Юхновський, широкознаний у світі вчений фізик-теоретик, державний, політичний, громадський діяч, народний депутат України кількох скликань, ініціатор проведення доленосного референдуму про незалежність України, у трьох скликаннях очільник комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти, брав активну участь у підготовці та схваленні Конституції України, у 1992—93 рр. — Перший віце-прем'єр міністра України, від 2006 р. в. о. голови Українського інституту національної пам'яті, ініціатор створення Міжнародного благодійного фонду національної пам'яті та його очільник. Має численні державні відзнаки, Герой України, належить до групи моральних авторитетів України “Перше грудня” — за величезний неоціненний внесок у розбудову Української держави та її національне відродження.

Анатолій Лиховшай, кобзар, представник Полтавської кобзарської школи, в різні періоди своєї творчості: соліст-вокаліст ансамблю бандуристів Полтавської філармонії, очільник Будинку культури Полтавського району, викладач сценічної мови та акторського мистецтва, зокрема, у Стрітівській кобзарській школі, що на Київщині, методист Київського інституту культури тощо, впродовж 20 років кобзарював на встановленні пам'ятника Марусі Чурай у Полтаві, охопив своїми виступами простори від китайського кордону, Казахстану, Мангішлаку, Кавказу до східноєвропейських країн. Має державні відзнаки — за подвижницьке служіння кобзарському мистецтву, його збереження, розвиток, поширення і виховання численних його послідовників.

Микола Лесюк, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, автор понад 300 наукових праць з проблем української мови на теренах сучасної України, активний фундатор обласного Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, його очільник понад 20 років, лауреат премії Івана Франка, Марійки Підгірянки — за багаторічну подвижницьку працю з утвердження престижу та повноцінного розвитку української мови, збереження її чистоти, зокрема через численні виступи в засобах масової інформації — українських і закордонних.

Віра Коник, Голова Українського земляцтва та Конгресу українців Естонії, журналіст, у різні періоди — редактор українськомовної газети “Струни”, кореспондент Української редакції телерадіокомпанії ВВС News, журналіст закордонної редакції Українського радіо. Має відзнаки: Президента Естонії — Орден Білої зірки V ступеня, Президента України — медаль до 25-річчя незалежності України, інші державні відзнаки України та Естонії — за багаторічну активну громадську діяльність з поширення цінностей української культури та історії на теренах братської держави Естонії, зокрема, через засоби масової інформації й усеохопну підтримку національного життя української діаспори.

Приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, світлина 2018 року

Народжена Українською революцією

Валентина СТРІЛЬКО

Історію виникнення та становлення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, безперечно, слід розглядати лише в контексті історії Української революції 1917–1921 років.

На початку ХХ століття в Україні не залишилось жодної школи з українською мовою навчання, жодного підручника українською мовою. Нею забороняли вчитися, молитися, друкувати книжки. Російський царат зробив усе, аби український народ забув свою історію, свою культуру, свої традиції, забув, хто він є. Наприклад, у Миргородській гімназії Полтавської губернії, куди входила і Бориспільщина, на стіні висіла табличка: «В стінах гімназії воспрещається воспитанникам говорить на малорусском языке» (Грищенко М. С. «Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1965)», Київ, Радянська школа, 1966, стор. 15).

У результаті збройного повстання в Петрограді у лютому 1917 року царське самодержавство було повалене, а 2 березня 1917 року до влади прийшов Тимчасовий уряд. Це викликало зміни в політичному і суспільному житті всієї царської Росії.

4 березня у Києві було скликано Українську Центральну Раду. У першій відозві Центральної Ради «До українського народу!» одним із найголовніших завдань революційних перетворень проголошувалась українізація школи: «...в найближчі часи право на заведення рідної мови по всіх школах, од нижчих до вищих, по судах і всіх урядових інституціях» (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали у 2 т., т. 1: 4 березня—9 грудня 1917 року. / упорядн. В. Ф. Верстюк (кер.), О. Д. Бойко та ін.; Київ: Думка, 1996, стор. 38).

Отже, українізацію освіти Українська революція визначила одним із першочергових завдань — на I Всеукраїнському вчительському з'їзді 5–7 квітня 1917 р. в залі педагогічного музею у Києві. З'їзд звернувся до Української Центральної Ради з проханням створити «Всеукраїнську Шкільну Раду для організації шкільної просвіти на Україні». Крім того, пропонувалось ліквідувати «многотипність» шкіл, організувати літні педагогічні курси, при університеті відкрити кафедру українознавства для підготовки вчителів середніх шкіл. Тож навесні і на початку літа 1917 року в Україні не існувало національного державного органу, який би керував справами освіти, а велику роботу з відродження української школи загалом та її середньої ланки зокрема взяли на себе громадські організації та широкий загал українського вчителства.

Можливість утворити україн-

ський орган управління освітою виникла після проголошення Центральною Радою Першого Універсалу, який декларував автономію України, а Центральну Раду визначив найвищим урядовим органом держави. 15(28) червня 1917 р. було утворено Генеральний секретаріат — перший за кілька століть український уряд, який очолив Володимир Винниченко. Генеральним секретарем народної освіти обрали Івана Стеценка, палкого прихильника української національної освіти. Для управління освітою І. Стещенко визначив три головні завдання: «а) всім народам Української Республіки потрібно забезпечити вільний розвиток їхньої школи і взагалі освіти; б) в освітній справі повинна бути певна єдність, яка забезпечувала б можливість спільними силами боротися з тією темрявою, що охопила нашу землю після чужого панування; в) централізація управління повинна бути широко можливою» (ЦДАВО України, ф. 2581, «Міністерство народної освіти УНР 1917–1918 років, ОП 1, стор. 10, 58).

9 липня 1917 року Українська Центральна Рада опублікувала декларацію про першочергові завдання в галузі освіти, найголовнішими з яких були дерусифікація шкіл, переведення шкіл на українську мову навчання, підготовка українськомовних учительських кадрів, введення українознавчих дисциплін. Через нестачу потрібних педагогічних кадрів 13 тисяч вчителів були звільнені від військової служби (Вільна українська школа «Орган Всеукраїнської учительської спілки», 1917, № 7, стор. 20).

Важливим досягненням першого етапу Української революції і поступової українізації школи стало відкриття у Києві 20 березня 1917 року Першої української гімназії імені Тараса Шевченка, а у вересні 1917-го — Другої української гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства. В цей час була відкрита і Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського.

Вже на другому Всеукраїнському вчительському з'їзді 10–12 серпня 1917 р. у Києві делегати звернулися до Української Центральної Ради з проханням впровадити в життя його постанови щодо розбудови української освіти. Пропонувалось провести українізацію всіх типів середніх і нижчих шкіл, а в нижчій початковій школі запровадити навчання українською мовою вже з 1 вересня 1917 р.

3 березня 1917 р. до квітня 1918 р. в галузі середньої освіти в Україні відбулися значні зміни.

Українська інтелігенція Бориспільщини була лідером в Україні щодо запровадження української освіти та пропаганди ук-

раїнського слова, української культури, української літератури, українського театру.

Через два тижні після проголошення Української Народної Республіки, 3 квітня 1917 року, в Борисполі, а згодом і в селах Бориспільщини створюються та починають активно працювати осередки громадської організації «Просвіта» (В. Стрілко-Тютюн, «Янголи України», Київ, 2017, стор. 11–14).

Уже у вересні 2017 року перший голова Бориспільської «Просвіти» Микола Кириченко подав звіт про роботу до Київської обласної «Просвіти».

Члени «Просвіти» влітку 1917 року ініціювали створення Бориспільської Української гімназії, якій було присвоєно ім'я їхнього земляка Павла Чубинського.

Її директор Василь Косташук розпочав свою роботу в жовтні 1917 року. Тож можна зробити висновок, що працював у гімназії від початку її діяльності.

Педагогічний колектив гімназії випереджав час. 1 серпня 1918 року Рада Міністрів Української держави ухвалила закон про обов'язкове вивчення української мови та літератури, а також історії і географії в усіх середніх школах. Закон передбачав обов'язкове викладання цих дисциплін з 1918–1919 навчального року та запровадження штатної посади учителя української мови та літератури. Згідно з законом, у перших п'яти класах гімназії на вивчення української мови повинно було відводитися не менше трьох годин на тиждень, а в 6–7 класах — не менше двох го-

Хор Бориспільської «Просвіти» під стіною приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Багато учасників хору — гімназисти. 1918 рік

дин, на вивчення географії та історії України — не менше двох годин на кожен із предметів у 6–7 класах.

Всі ці рекомендації в Бориспільській українській гімназії були реалізовані в навчально-виховному процесі ще 1917 року, майже за рік до офіційного їх затвердження. Більше того, після захоплення Києва військами А. Денікіна відбулося стрімке згорання української освіти в закладах усіх рівнів та навчання в освітніх закладах українською мовою, а Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського продовжувала вчити своїх студентів українською мовою та викладати українську як окремий предмет.

Впродовж коротких років Української державності Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського була потужним центром українського дер-

жавотворення та спротиву московсько-більшовицькій окупації.

30 жовтня 1940 року Пелагея Леонтіївна Видолоб, колишня вчителька Бориспільської школи, член Бориспільської «Просвіти», на допиті у слідчого НКВД так характеризувала роботу Бориспільської «Просвіти» та Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського:

«Вопрос: Какую практическую антисоветскую деятельность проводила «Просвита» в Борисполе?»

«Ответ: В целях осуществления основной задачи — вооруженного свержения советской власти, Бориспольская организация «Просвита» вела работу по подготовке соответствующих кадров, воспитывая население в антисоветском националистическом духе. (...)»

В результаті проведеної роботи організації «Просвита» в Бориспольском районі були широко розпространені ідеї націоналізму.

В 1920 году участники «Просвиты» Безбородько, Сытник, Левченко, Марченко и другие приняли активное участие в вооруженном восстании, организованном петлюровским элементом — Чепилкой, Литовкой и др.»

Вопрос: Какие антисоветские организации кроме «Просвиты» существовали в Борисполе, о которых вам было известно?

«Ответ: В 1918 году в Борисполе была открыта частная гимназия «Бориспольская украинская гимназия». Часть преподавательского состава этой гимназии с открытием её приехали в Борис-

шовицкий спротив на Бориспільщині в 1920–1932 роках», Київ, 2017, стор. 157–158).

Бориспільську гімназію просвітяни створювали спочатку як приватний навчальний заклад. Приватними були в Києві й перші українські гімназії імені Тараса Шевченка та імені Кирило-Мефодіївського братства. Фінансування новостворених українських гімназій займалося громадське Товариство Шкільної Освіти. Значною мірою, зокрема й фінансово, Товариство Шкільної Освіти допомагало Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського. Підтримувала роботу гімназії й Бориспільська сільська рада, яка кращим студентам платила щомісячні стипендії. Про це згадував її випускник Анатолій Магеровський.

Згодом гімназія стала державним навчальним закладом. Гімназія, що прирівнювалася до середньої освіти, мала п'ятирічний курс навчання. Тут працювали одні з найкращих вчителів України: директор — член Київської наукової школи Михайло Грушевський, вчителька французької мови — Ганна Чикаленко, дочка відомого українського мецената, великого патріота України Євгена Чикаленка, вчитель музики — бандурист, композитор, диригент, науковець Микола Опришко та ін. Вони готували для України справжню еліту. Багатьох випускників гімназії більшовицька влада знищила.

Дуже швидко радянські керівники побачили в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського загрозу для більшовицької влади. Через п'ять років, 1921 року, її перейменували в соціально-економічну школу, а ще через кілька років закрили. На її базі почала роботу Бориспільська школа №2. Ця інформация є у кримінальній справі її випускника за 1937 рік письменника Сергія Жигалка (В. Стрілко-Тютюн. Світло. Нариси з історії Бориспільщини в двох томах, т. 1, стор. 341).

У часи німецької окупації (1941–1943) у Борисполі було відновлено роботу Української гімназії. Газета «Українське життя» 23 жовтня 1941 року повідомляла:

«У Борисполі відкрито першу в районі Українську гімназію. Районна управа доручила першому директору негайно розпочати активну і ретельну підготовку до нового навчального року. Гімназія розпочала свою роботу з точного обліку всіх учнів бувшої середньої школи №1. Разом з райвідділом освіти підбираються висококваліфіковані досвідчені українські кадри, які повинні забезпечити майстерне і глибоке викладання доручених їм дисциплін». (Державний архів Чернігівської області, Ф.128, ОП 1, стор. 45–46).

Наказ про відкриття Української гімназії імені Павла Чубинського підписав учитель за освітою Борис Безбородько, який на той час був заступником голови Бориспільської районної управи.

Після проголошення незалежності України в Борисполі гімназії імені Павла Чубинського не було створено. Правда, згодом створили ліцей імені Павла Чубинського, який став одним із найкращих в Україні.

2017 року 100-річчя створення Бориспільської Української гімназії в Борисполі не відзначали.

Забута славна сторінка першого середнього навчального закладу Борисполя потребує вдячної пам'яті нащадків.

Дата, яку завжди пам'ятатиме людство...

Володимир СКРИНЧЕНКО

“Жах у тому, що історії не знають навіть ті, від кого залежить життя мільйонів...”

Борис Акунін

Уночі 1 вересня 1939 року до Президента США Франкліна Рузвельта зателефонував американський посол Білл Булліт. Він доповів Президентові, що німецькі літаки руйнують Варшаву, а танкові армії Гудеріана вдерлися на територію Польщі.

Ось так починалася війна — Друга світова...

Польща, покинута напризволяще своїми союзниками, не спроможна була уникнути поразки у двобої з броньованими ордами вермахту. Згодом до них приєднались радянські війська, які вирушили у “визвольний похід” на захист “братів” — українців та білорусів.

Німецькі генерали непогано впорались зі справою. Внаслідок 18-денної воєнної кампанії Rzeczpospolita перестала існувати, а її територію було розподілено між Німеччиною, СРСР та Литвою. Рештки польських військ на чолі з маршалом Ридз-Сміглі, біженці, увесь істеблішмент разом з урядом тікали в напрямку Румунії, яка погодилася надати їм притулок.

Блискавична перемога Німеччини над Польщею приголомшила її союзників — Францію та Англію, і вкрай здивувала Йосипа Сталіна. Було над чим замислитися...

Безсумнівно, Польща потерпіла від цієї війни. Та чи була вона невинною жертвою?

Данциг та “коридор” до війни

Після Першої світової війни Німеччина під тиском Франції, Англії та США змушена була визнати свою поразку внаслідок внутрішньополітичних проблем: браку матеріальних ресурсів для продовження війни та революційних подій листопада 1918-го. Причому німецька армія не була розгромлена і навіть перебувала на територіях своїх супротивників. Берлін пішов на укладання мирної угоди на умовах американського президента Вудро Вільсона, які у реальності виявилися роковою пасткою.

Отже, реваншистські настрої у Німеччині тоді набули актуальності внаслідок несправедливості, виявленої до німців. Під впливом ідей реваншизму до влади прийшли нацисти на чолі з Адольфом Гітлером. І внесок Польщі у цей процес беззаперечний.

Передумови до розділу Польщі 1939-го були закладені ще у 1919—1920 рр., коли польська держава була відновлена за мирною угодою у Версалі. За думкою її “хрещеного батька” Жоржа Клемансо, Польща мала стати бар’єром проти Німеччини та у разі загострення ситуації в Європі зіграти роль антинімецького фронту. Та сталося навпаки.

Клемансо сприяв також передачі під владу Польщі німецьких земель з-поміж двомільйонним населенням. А їй було цього замало, адже велич Польщі була варта ще більшого. І про це потурбувалися: вже на початку свого існування Rzeczpospolita розпочала розбійну політику анексії територій її сусідів, зокрема Галичини та інших українських і білоруських земель. Скориставшись слушним моментом, Польща обдірала своїх великих сусідів —

80 років відділяє нас від початку Другої світової війни, яку людство оплатило ціною величезних жертв — понад 100 мільйонів. Однак у сучасній історіографії тривають дискусії про неї. Одні вважають початком війни напад Німеччини на Польщу, інші визначають його липнем 1937 року, коли японські вояки розпочали агресію проти Китаю. Треті початком Другої світової вважають наступ італійської армії на Ефіопію у жовтні 1935-го. Різні існують концепції. Але є факт. Факт нападу на Польщу військ вермахту у вересні 1939 року та оголошення війни Німеччині Англією і Францією. Отже, пожежа війни спалахнула ще задовго до 1 вересня 1939 року. І полум’я цієї пожежі розпалювала й сама Польща, діючи вкрай необачно. Адже полум’я Другої світової докотилося й до неї...

Німеччину та Радянську Росію, внаслідок чого утворилася найнебезпечніша коаліція німецько-російської дружби, яку об’єднала спільна неприязнь до Польщі. Взагалі, польські зазіхання на території сусідніх держав були головним болем Ліги Націй.

Щоб дати Польщі морський порт, було скоєно ще один злочин проти Німеччини: у неї відібрали Данциг та оголосили його вільним містом. У Німеччині найбільш німецьким був саме Данциг, що уособлював тевтонський дух середньовічних лицарів, які заснували його. Данциг та “польський коридор” відрізав від Німеччини Східну Пруссію, “глибоко уразив національні почуття німців”, за висловом німецького дипломата фон Дірксона. Проблеми Данцига, “коридору” та етнічних німців, які мешкали на тих землях, не були штучно вигадані Гітлером. Рано чи пізно вони мали стати джерелом майбутньої війни.

Жодна держава в Європі не порушувала так брутально права нащменшин, як Польща, населення якої на 33 % складалося з німців, українців, білорусів та литовців.

Свою ненависть до польських зазіхань на німецькі землі дуже влучно висловив головнокомандувач військами рейхсверу фон Зекут у своїй гамбурзькій промові 20 лютого 1920 року: “Жодний німець не має поворухнути й рукою задля спасіння від більшовизму Польщі, цього смертельного ворога Німеччини, творіння й союзника Франції, ..., і якими сам чорт надумав би забрати Польщу у пекло, то нам було б варто допомогти йому”.

З середини 30-х рр. у Європі розпочинається етап кардинальних змін, зокрема процес зближення Німеччини та Польщі, з якою Гітлер уклав договір про ненапад. Тим самим Польща допомогла йому уникнути міжнародної ізоляції, яка неминуче загрожувала у зв’язку з початком озброєння Німеччини. До Берліна частенько навідується Юзеф Бек, міністр закордонних справ Польщі, прагнучи до союзу з Гітлером та Муссоліні. Завітав до Польщі й “головний лісничий Рейху” Герман Герінг — на полювання у Біловезькій пуші, але й не тільки. Ці візити сприяли зміцненню дружніх відносин між обома державами. Після підписання Мюн-

хенської угоди і на початку 1939-го Польща за сприяння Юзефа Бека взяла участь у розчленуванні Чехословаччини та отримала свою частку з її території — Тешинську область. Проте на заваді до миру між Німеччиною і Польщею стали Данциг та “польський коридор”, який німці вимагали повернути до Рейху.

Покладаючись на допомогу західних союзників, зокрема Англії, Польща занадто переоцінила свої сили.

“...Одягнені у сталь і броню, під проводом Ридз-Смігли, ми підемо на Рейн...” — співали у Варшаві ще напередодні війни. Та не так сталося, як гадалося...

Пакт Молотова-Ріббентропа

Ще за півтора тижня до початку Другої світової до Москви завітав повноважний представник Гітлера — Іоакім фон Ріббентроп. Він мав укласти 23 серпня 1939 року в Москві історичну угоду — Пакт про ненапад між двома полярними за ідеологічними системами державами: Радянським Союзом та Німеччиною.

Цій події передували майже трирічний зонтаж із боку дипломатів обох держав. Та першим кроком до Пакту стали зміни у наркоматі зовнішніх справ СРСР: Максим Литвинов поступився своїм місцем В’ячеславу Молотову. Гендель двох диктаторів розпочався...

Вони були споріднені душі і чудово розуміли один одного — грузин Йосип Сталін та австрієць Адольф Гітлер. У них було багато спільного: обидва були прихильниками грубої сили, обидва були тоталітаристами та сповідували макіавеллізм як політичну доктрину (тобто, мета виправдовує

засоби), обидва не мали ніяких ілюзій один щодо одного. Певний час Гітлер був у захваті від Сталіна, і той віддавав йому належне. Хоч як дивно, фюрер вважав себе політиком “правдивим”, а Сталіна — “зрадливим”...

Рік за роком підкрадалися вони один до одного, змитаючи на своєму шляху сусідні буферні держави. Гітлеру потрібна була російська сировина, Сталіну — німецькі технології. Фюрера найбільше цікавили стратегічні види сировини — нафта, каучук, вольфрам, нікель, соя, необхідні вермахту. Та головне — він прагнув уникнути війни на два фронти: Пакт мав гарантувати йому безпеку у майбутній блискавичній війні на Заході. Для фюрера Сталін був семафором, який мав увімкнути світло його агресії проти Польщі (“відкрити шлях для солдатів”, як казав фюрер).

Саме у таємному протоколі до Пакту й був зміст до розв’язання прихованого змісту й цінностей для обох сторін цього генделя (“диявола із сатаною”, як зазначали політологи на Заході). Домовилися про сфери впливу, розподіл Польщі та демаркаційну лінію, яку накреслив на карті Польщі Ріббентроп. З огляду на це вигоди для СРСР були очевидними: передусім вдалося уникнути негайного зіткнення із вермахтом. Але союз із Гітлером виявився фатальним прорахунком Сталіна. Не відів він тоді й не гадав, що другу річницю Пакту зустрічатиме із гаслами: “Смерть німецьким окупантам!”

Рік 41-й, фатальний

“...Співробітництво із СРСР... обтяжувало мене. Я щасливий, що звільнився від цього морального тягаря...” — повідомляв Гітлер дуче Муссоліні про прийняття “найтяжчого у ... житті рішення” — про напад на СРСР. Над Європою вже кружляв чорний яструб нацистської свастики, під яким опинився гігантський простір загальною площею чотири мільйони квадратних кілометрів з населенням 333 мільйони осіб.

Зловісну тишу над країною розірвали бомбові водоспади літаків Luftwaffe, які 22 червня 1941 року о 3-й годині 15 хвилин обрушилися на мирні радянські міста — Київ і Мінськ, Одесу та Севастополь. Полум’я війни охопило увесь неосяжний простір західного кордону СРСР, завдовжки 3000 кілометрів від Баренцового до Чорного морів.

На той час вермахт мав успішніший досвід перемог на Заході і переважав Червону армію майже в усьому, передусім в якості армійської вертикалі (дефіцит командних кадрів після сталінського терору 1937—1938 рр. в армії компенсували молодими й недосвідченими офіцерами). За перші два тижні війни по всьому німецько-радянському фронту вермахт розгромив 100 радянських дивізій. Злочинна непередбачуваність Сталіним оборони західних рубіжів держави обернулася катастрофічними наслідками. У перші три тижні війни німці захопили Прибалтику, Білорусь, частину України й Росії, підходили до Києва.

Небезпідставно Гітлер запевняв своїх генералів: “Російські збройні сили — це глиняний колос без голови”. Проте війна внесла певні корективи у резюме фюрера...

Несподіваний напад німців (несподіваний для Сталіна!) цілковито увігнав його у стан трансу. Він ніяк не хотів повірити у те, що Гітлер випередив його. Замість Сталіна 22 червня 1941-го опівдні виступав по радіо Молотов, оскільки вождь неспроможний був підвестися з ліжка. Лише 3 липня він зміг звернутися до народу, над яким знущався увесь час, та вичавити із себе у мить слабкості дещо несподіване для усіх: “Брати та сестри...” Навіть по радіо було чути, як зуби вождя відбивали барабанний дріб об склянку з водою. На той час він був готовий, за свідченням Молотова, піти на новий Брестський мир, навіть капітуляцію.

Що леджало у витокх такої катастрофічної поразки у 1941-му? Напевно, загально-масштабний розлад у лавах Червоної армії, знесиленої та пригніченої внаслідок репресій, а також зневіри до влади пересічних червоноармійців (переважно робітників і селян, які пам’ятали Голодомор, розкуркулювання та злидні за часів радянського буття). Могутній удар, завданий вермахтом, зруйнував панічний страх червоноармійців перед сталінською машиною терору, й тому масове дезертирство та масова здача у полон стали феноменом початкового періоду війни. Внаслідок цього на кінець 1941 року у німецькому полоні, за підрахунками генерала Гальдера, опинилося майже чотири мільйони червоноармійців (серед них — Яків Джугашвілі, син Сталіна). Як зазначає свідок тих подій Ю. Білодід, “...у той страхітливий час нищівної поразки зазнала радянська система... Поразка СРСР на першому етапі Другої світової війни була поразкою більшовицького режиму”.

Мить слабкості вождя тривала кілька місяців, коли він зі сльозами на очах віддавав усю повноту влади Москви та фронту Жукову. Цієї миті він не забув полководцю після війни, але тоді Жуков ще був йому потрібним.

Щоб Сталіну зрештою збагнути, куди довела радянську державу та її народ його злочинна політика, потрібно було відкотитися Червоної армії до Волги і Сталінграда, до гір Кавказького хребта, щоб звідти розпочати визволення спустошеної окупантами країни.

Нагадала історія і про змову Сталіна з Гітлером, коли Держдепартамент США оприлюднив 1948 року захоплені союзниками секретні папери з відомства Ріббентропа на шпальтах свого видання “Nazi-Soviet Relations”.

Але це вже інша історія...

Професор Валентина Чоп'як: «Я себе ще й досі шукаю!»

“Питання валеології має бути пріоритетом...”

— Коли Ви дізналися, що Вам присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки 2018 року, що відчули?

— Я почула про це в потязі, дорогою з Києва. А приїхала додому, то прочитала. І мені було приємно. Бо це була робота і моїх вчителів — професора Степана Михайловича Мартинів та Христини Вікторівни Сінійчук, які багато вклали в мене, в моє наукове становлення.

— Можете конкретизувати вагомість своєї роботи у співпраці з колегами?

— Певною мірою це дає можливість визначити потенціал хворого щодо боротьби з захворюваннями... Медицина потребує нових знань. А епігенетика — нова наука, яка показує, як спосіб життя впливає на синтез білків, які можуть регулювати наші функції і навіть гени. І коли чинники зовнішнього середовища негативно (і позитивно) тривало діють, то це може зумовлювати: а) розвиток захворювання або оздоровлення; б) закріплення в процесі життя мутаційних білків.

— Словом, ідеться про спосіб життя кожного з нас?

— Так, наш спосіб життя може змінювати захворювання (або — оздоровлення) нашого організму. Йдеться про сон, харчі, воду, дозований рух — все це відновлює і оздоровлює передусім імунну систему, дає можливість наглядати за своєю генетикою. Думати треба і про їжу: краще з'їсти кашу, м'ясо, яблука, аніж ковбасу! Від якості їжі багато залежить. Наші діди, прадіди дуже грамотно харчувалися. Наш організм виробив опірність. І ми низку захисних антигін даємо нашим дітям. Раніше люди мало жили — і найчастіше гинули від інфекцій. Зараз ми теж вчимо свою імунну систему.

— Ви стажувалися і за межами України?

— Так, у Відні, Брюсселі, Мадриді.

— Ваш учитель — Степан Михайлович Мартинів — казав Вам колись (Ви років з десять тому згадували): “Якщо ти зрозумієш, у чому смак імунології — тобі в медицині буде цікаво”. То ж було Вам таки цікаво?

— Цікаво. Закінчила Львівський державний медичний інститут 1981 року, де й почала працювати. 1985-го захистила кандидатську дисертацію на тему “Особливості імунологічно-гемостазіологічних показників у пацієнтів стенокардно-оклюзійними ангітами за умов консервативного та хірургічного лікування”. У 1998-му захистила докторську — “Системні васкуліти: механізми розвитку та підходи до імунотерапії” за спеціальністю “Клінічна імунологія”.

Від 1998 року — завідувач кафедри клінічної імунології та алергології ЛНМУ імені Данила Галицького, керівник Регіонального медичного центру клінічної імунології та алергології.

Серед напрямів моєї наукової діяльності є такі: розробка сучасної концепції клітинних та гуморальних імунологічних регуляторних механізмів розвитку системних васкулітів, функціональних взаємозв'язків ендотеліоцитів з нейтрофілами, моноцитами, лімфоцитами в експерименті та клініці системних васкулітів.

У клінічну практику було впроваджено високодозні схеми імуноглобулінотерапії, плацентарної протейнотерапії, а також інших імуноотропних препаратів у лікуванні первинних та вторинних системних васкулітів. Напрацювала також сучасні підходи до діагностики та лікування різних видів первинних та вторинних імунодефіцитів, алергічних хвороб, імунозалежних інфекцій, маю понад 600 наукових і навчально-методичних праць. Серед них — 8 підручників, 15 монографій, 26 навчальних посібників, 17 патентів, 42 інформаційні листи.

Рекомендувала впровадження стандартів лікування, зокрема 20 протоколів з імунології та сучасних клінічних протоколів і національних настанов з діагностики та лікування в імунологічних та алергологічних хвороб.

Український лікар-імунолог та алерголог професор Валентина Чоп'як стала лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки 2018 року за роботу “Наукова розробка та впровадження персоніфікованого підходу до діагностики, лікування та профілактики імунозалежних захворювань” (у складі авторського колективу). За сприяння та підтримки Львівського науковця — завідувача кафедри клінічної імунології та алергології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Валентини Чоп'як у всіх регіонах України створено обласні імунологічні служби, введено в дію 3 регіональні та 12 обласних спеціалізованих центрів.

Вона — член Європейської академії з алергології та клінічної імунології (ЕААСІ), Всесвітньої алергологічної організації (WAO), Всесвітньої імунологічної організації (WIPO), Польського товариства імунологів, Європейської федерації імунологічних товариств (EFIS), Європейської асоціації зі стандартизації (EASI).

Тож розмовляємо із заслуженим лікарем України — Валентиною Чоп'як, цікавою людиною, про життя і про те, як вона, медик і громадський діяч, активний учасник міжнародних організацій, працює для Добра — з думкою про здоров'я окремої людини і українського суспільства.

— Якби ми жили в селі, ми б не скорочували собі життя урбанізацією, — казали Ви свого часу. Але — живемо в містах. То що маємо робити?

— Ми не можемо ізолюватися від прогресу людства. Живуть люди в містах — це я бачила і у Відні, і в Брюсселі. Але їдуть на відпочинок у сільську місцевість, на природу, щоб відновлювалися імунна, нервова системи.

— То що, на Вашу думку, найвагоміше для людини — повітря, якісна вода, належні харчі?

— Найвагоміше — сон. Далі — віра, тобто — антистрес: віримо в добро і захист. На третьому місці — харчі, тоді — якісна вода та дозований рух. Про це все — у “Кохранівських оглядах” — матеріалах, які містять наукові доказові бази. Головне — збирати доказові дослідження з усього світу.

— Чи впроваджується належним чином у школах, ВНЗ потреба, аби молодь дбала про своє здоров'я?

— Питання валеології (науки про здоров'я) має бути пріоритетним і в школі, і у ВНЗ. Зараз молодь дуже раціональна. Обачна.

— Медики вважають, що люди мали (чи — могли) би жити 120–150 років. А це було б добре?

— Я вважаю — так. Особливо ті, хто має інтелект збережений. Словом, творчі люди.

— Чи можете назвати наукових моральних авторитетів у нинішній Україні, з яких люди мали би брати приклад?

— Це передусім академік Платон Григорович Костюк, який, на жаль, уже відійшов у вічність. Академік Сергій Васильович Комісаренко. Директор Інституту регенеративної медицини академік Геннадій Михайлович Бутенко.

— “Ми — мрійливий народ...”

— Розкажіть про родину.

— Чоловік, Юрій Володимирович Федоров, професор, кардіолог-хірург. Діти — Володимир і Віра — теж лікарі. Віра виграє американський грант для України. Володимир — хірург, займається пластичною хірургією.

— Який президент зробив найбільший внесок у розбудову України?

— Петро Порошенко. Хоча і до нього у нас є багато запитань.

— За даними деякого з українських науковців, “земля обітована знаходиться між Києвом і Одесою. Ця земля надзвичайно захищена від майбутніх кліматичних змін, які вже почалися”. Як Ви сприймаєте цю тезу?

— Можливо. А чи “обітована” — мені важко сказати. А взагалі в українській землі дуже глибокі цивілізаційні корені. Ми знаємо також, куди нам рухатися сьогодні. Рух — на майбутній вступ до НАТО і ЄС.

— Коли почали задумуватися над іستیною?

— Десь з 16 років. Я знала, чого я хочу. У нас в сім'ї була няня, яка просиділа в ГУЛАзі за вірші Шевченка 12 років. Вона мене навчила віршів Шевченка ще трирічною.

І “Гайдамаків”, і “Тарасову ніч”, і “Кавказ”, і “Розриту могилу”. Я поезії Кобзаря відчувала генами і душею. Тому кажемо: кожен з нас повинен щось зробити для поширення творчості Шевченка, адже він дав Україні культуральний поштовх.

— Ваше бачення, пані Валентино, книги “Львів епохи Євгена Озаркевича”, зміст якої ми обговорювали 9 квітня у Палаці Потоцьких.

— Євген Озаркевич — лікар, визначний громадський діяч. Після приїзду його до Львова 1897 року він стає активним діячем НТШ, ініціатором створення в НТШ окремої Лікарської комісії, головою якої я нині маю честь бути.

З цікавістю слухала, зокрема, виступ директора Західного наукового центру НАН України і МОН України Олега Зинюка, який зачитав Розпорядження голови ЗНЦ академіка НАН України Зіновія Назарчука і вручив Подяки ЗНЦ за вагомі особистий внесок у розвиток медичної науки у м. Львові та з нагоди 120-річчя організації Лікарської комісії НТШ Лесі Матешук-Ващєбї — завідувачу кафедри нормальної анатомії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та Оксани Стадник — лікарів Львівської обласної клінічної лікарні. Особливо зворушливо звучали виступи присутніх про авторів видання “Львів епохи Євгена Озаркевича” (за редакцією професора, доктора медичних наук Оксани Заячківської).

— Євген Озаркевич приділяв велику увагу науковим і фаховим зв'язкам Галичини зі Східною Україною. Як представники Галичини нині співпрацюють з науковцями Києва, взагалі — Східної України?

— Зв'язок є. І якби не війна, то співпраця була б, звісно, активнішою. Я 2013 року провела в Євпаторії лікарську конференцію. Була також команда з Криму, де молодіжна секція спілкувалась і зробила доповіді українською. Цікаво, що професор з Криму — Володимир Олександрович Білоглазов — також робив доповідь українською та й спілкувався українською.

— У чому полягала Ваша співпраця з головним редактором книги Оксаною Заячківською?

— Вона була головою Лікарської комісії НТШ. А тепер передала цю посаду мені і ми тісно з нею співпрацюємо.

— Яким бачите майбутнє української медицини?

— Тільки в колі світової цивілізованої медицини. Я, до речі, почала проводити інновації в Україні впродовж останніх 6–7 років. А взагалі Україна ділить 4–5 місця за інноваціями в алергології серед європейських країн.

— Чи тема Майдану, бодай час від часу, звучить у медичному просторі?

— Звичайно. Це пов'язано з тим, що медики були там пліч-о-пліч. Діти мої там були. І я була на Майдані. Чоловік — також. Ми всі були. Допомогали чим могли. Бо це був елемент морального очищення нашої спільноти.

— Лікарська комісія НТШ працює нині?

— Звичайно. Розроблено план заходів для молоді — в рамках студентської наукової конференції. Готуємо міжнародний майданчик для контакту з колегами зі Швейцарії, Великобританії, США і Австрії. Вони дали згоду на зустріч. Це — науковий майданчик у рамках Книжкового форуму “Імуно-біологічні технології в медицині”.

— У Вашому житті не було від Бога неласки?

— Я люблю Бога. І Бог любить мене. Як було шось складне, я просила Бога, щоб Він мені допоміг... Бог знає, що творить.

— Хто з українських жінок-державниць Вам найближчий?

— Княгиня Ольга, Анна Ярославна... І Леся Українка. Я була у 17 років переможцем у читанні віршів Лесі Українки.

— Інтернет — це досягнення людства чи біда, яка колись кудись заведе це людство?

— Досягнення. Якби не було інтернету, Путін би нас переміг. Це попереджує низку терористичних речей. Але не треба забувати думати, давати час для думок, не забувати писати. Усе це — важливо для мозку.

— Свого часу Любомир Гузар сказав: “Розчаровані люди не в змозі побудувати вільну державу”. Як Ви вважаєте — в нас багато розчарованих?

— Розчаруватися і втратити віру не можна. Було в мене багато контактів з Блаженнішим Любомиром. І мала честь допомогти йому зі здоров'ям.

— Нещодавно з телеканалів прозвучало: в Україні — 2067 мільйонерів і 20 мільйонів бідних. То Україна — багата чи бідна?

— Україна — звичайно, та, яка розвивається, має бідних багато. Це сором! Передусім тим мільйонерам... Україна, на жаль, обкрадена.

— Скільки часу потрібно Заходу, щоб він нарешті зрозумів, що таке Росія?

— Дякуючи Петрові Порошенкові, Захід дещо зрозумів. Закон, ухвалений Конгресом США про обов'язкове повернення Криму Україні, — це колосальна робота для розуміння, що таке Росія.

Замість післямови. “Таким чином, на нашу думку, життя — це процес природного відбору фізико-хімічних реакцій, необхідних для Самовідновлювання системи генів і клітин, що еволюційно Цілеспрямована на утворення максимального потенціалу Розумно-Духовної біоенергії, яка, можливо, є частиною “прихованої” Енергії Всесвіту, і необхідна для його Еволюції” (Федоров Юрій Володимирович, доктор медичних наук, професор ЛНМУ ім. Данила Галицького, чоловік Валентини Володимирівни. З книжки “Хелпери”).

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК, керівник прес-центру наукової журналістики Західного наукового центру НАН України і МОН України

Рушнікова Україна

У Центрі української культури та мистецтва відкрили виставку “Мелодії барв Любові Романів”, приурочену до 75-х роковин початку депортації українців з етнічних земель Лемківщини, Холмщини, Надсяння та Підляшся (нині територія Польщі). У день відкриття колекцію пані Любові внесли до Національного реєстру рекордів України.

Акцентом експозиції є вишивані рушники, яких у доробку Любові Романів близько двох сотень (у домашній колекції понад 160). Також представлено писанки та вроботи з бісеру.

Любов Романів родом з Рогатина, що на Івано-Франківщині. З дитинства разом з матір'ю Цецілією Дмитрівною Романів (Возняк), виселеною з Лемківщини 1945 року, вишивала, розмальовувала лемківські писанки.

Після завершення навчання на факультеті фізики почала працювати на Державному підприємстві “Антонів”. Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України та київського товариства “Лемківщина”. Працює над відтворенням елементів традиційного лемківського одягу, виготовляє прикраси з бісеру — кризи, проводить безкоштовні майстер-класи з лемківської писанки, розшукує старовинні вишивані узорні, створює на їхній основі свої композиції.

Роботи Любові Романів експонувалися на багатьох виставках та мистецьких конкурсах, публікувалися в підсумкових каталогах, нагороджені дипломами. Частина робіт перебуває у колекціях музеїв та при-

ватних зібраннях Польщі, Чехії, Італії, Білорусі, Росії, США, Канади.

2014 року майстриня власним коштом видала книжку спогадів свого батька — Мирослава Івановича Романіва “А Вігор і Сян течуть...” про події на Лемківщині та Надсянні, депортацію українського етнічного населення.

— Коли твориться вишивка на полотні чи рушниках, то з'являється надія, що українська культура, українське мистецтво не будуть втраченими, — наголосила, відкриваючи виставку, засновниця та директор Центру української культури та мистецтва Світлана Долеско. — Це надія на те, що ми залишимося нацією, що збережемо не лише українську мову, а й мову наших символів і знаків.

— Ідея проведення виставки виникла несподівано, — зізналася Любов Романів. — Я до неї йшла довгих 30 літ. Перший свій рушник вишила в сім років. Мене часто запитують, чому я вишивала узорні не лише Лемківщини, де народилися мої батьки, чи Прикарпаття, де минуло моє дитинство. Мені хочеться, щоб на виставці людина з кожного регіону знаходила щось суголосне своїй душі. Хочеться, аби люди ста-

вали добрішими. Нам потрібно вносити більше позитиву в життя, аби було більше приємних подій і вражень.

Присвячую виставку всім, хто пережив депортацію. Я виростаю зі словом “переселенство”. Переселеннями були мої батьки, їхні родичі, друзі. Зараз знову часто чуємо це слово. Хочу, щоб більше не було подій, які б змушували людей переселятися.

Україна там, де наша культура. Дуже шкода, що раніше ми не змогли приділити більше уваги культурі східних регіонів та Криму. Напевне, не сталися б такі події, якби було більше українського духу на цих землях.

— Пишаємося рекордами, які встановили прості українські жінки, — підкреслила керівник Національного реєстру ре-

кордів України Лана Ветрова. — Вони зберегли українську культуру, українську вишивку. І те, що ми маємо сьогодні, це дух України, пронесений через століття. Ми вперше вносимо до Національного реєстру рекордів України власноруч вишиту колекцію українських рушників. Представлено 165 експонатів. Це не всі рушники, вишиті Любов'ю Романів. Частина з них зберігається по всьому світу. Це найбільша колекція рушників, створених однією людиною.

Про становлення таланту Любові Романів розповіла її творчий наставник, керівник гурту “Надія” Надія Шмагук. А пані Любов подарували Центру української культури та мистецтва книжку спогадів свого батька “А Вігор і Сян течуть...”

Сонячний настрої від Анни Чурюкіної

В активі Анни Чурюкіної понад 100 картин. Вона пише портрети, пейзажі та натюрморти, розписує стіни.

Торік у Музеї гетьманства відбулася персональна виставка художниці, що мала помітний резонанс у мистецькому середовищі столиці. А нещодавно в музеї відкрили нову живописну виставку Анни “Феєрверк кольорів”. Тут мисткиня представила переважно нові роботи.

— Є художники просто талановиті, а в деяких до таланту додається неймовірна працелюбність, — впевнений куратор виставки Василь Клівець. — Активність Анни захоплює. Вона буває в різних куточках світу і під враженнями подорожей створює свої неповторні полотна. Тут представлено лише незначну частину її творчого доробку. Вже сьогодні картини художниці можуть експонуватися у великих виставкових залах.

Також пан Василь розповів про діяльність MAC-MEDIA “CUTTY SARK UA”, спрямовану на підтримку молодих митців і розвиток українського мистецтва.

Про формування Анни Чурюкіної як художниці, про сходинки її творчого зростання розповіли бабуся Олександра Кучерова та мама Лариса Чурюкіна. Громадський діяч Ліліт Хачатрян звернула увагу на те, що нова виставка — помітний крок наперед у професійному зростанні Анни.

— Господь дав кожному з нас свій дар, — зазначив кандидат історичних наук Володимир Панченко. — У світі багато художників, але ви не знайдете двох однакових. На цій виставці я побачив нову для себе техніку. Думаю, що кожен відвідувач отримує естетичне задоволення, надовго збереже враження від побаченого. Приміром, у мене народилася мрія побувати у тих куточках світу, які надихнули Анну на створення цих робіт.

А заслужена артистка естрадного мистецтва України Наталка Полтавець звернула увагу на формування кольорів, що

передають сильний позитив, полонять серце.

Виступи гостей доповнив невеликий концерт за участю Ксенії Ельтухи, Кароліни Егону, Жоржа Шанаєва, Наталі Полтавець...

Ведуча Ольга Білоусова розповіла про експозицію “Подорож до Венеції”, що уособлює радість кольорів, чарівність і красу цього міста. Досвітне небо легкими синюватими фарбами на білому тлі доповнює цей пейзаж. Полотно “Літо у Венеції” осяє світлом, що буває тільки в цю пору року. Художниця не лише милується архітектурою, а й намагається передати свою відчуття глядачеві.

Лісовий пейзаж “Парк у Сінтрі” створює враження нескінченності, неосязності простору лісу. Передано прекрасний літній настрої повноти життя, почуття гордості за незліченні багатства природи. Спокій і незворушність сповнюють картину.

Розглядаючи картину “Прага”, милується великими мазками пензля художниці. Вечірні сутінки надають містичності цій картині.

Саме жовтий колір надає роботі “Жовтий куш” тепла і світла. Природа ніжиться в сонячних променях, а на задньому плані — ліс, що чекає весну.

“Стежка в лісі” представляє собою дивне поєднання різних текстур і форм. Деревя вражають пишнотою листя, верхівками торкаються неба. Все завмерло, навіть вечір не наслідується порушити це чарівне мовчання природи.

Споглядаючи картину “Двері в сад”, можна відчутти прохолоду лісового повітря й аромат квітів. Лише шкода, що не можна торкнутися рукою шматочка пейзажної природи.

Квітуча і трагічна чорнобильська весна

Про одну з найбільших катастроф в історії людства згадали у галереї мистецтв Деснянського району столиці. Тут відкрили виставку “Чорнобиль”, присвячену 33-й річниці аварії на ЧАЕС. Зустріч митців організував народний художник України, лауреат Шевченківської премії Валерій Франчук.

Валентина Давиденко, Анатолій Буртовий, Валерій і Аполлінарія Франчуки

Серед учасників цієї групи — Володимир Зирянов, який був ліквідатором аварії на Чорнобильській АЕС. На виставці представив свої пейзажі. Поруч — роботи скульптора Василя Біка. Ще один митець — заслужений художник України Анатолій Буртовий, досліджує історію України, зокрема добу Трипілля. Також представлено роботи лауреата багатьох конкурсів, скульптора Михайла Горлового. Свої нові пейзажі представила мисткиня з Новгород-Сіверського, що на Чернігівщині, Оксана Косова. Художник Володимир Кальненко презентував одну зі своїх кращих робіт з символічною назвою “Розп'ятий птах”. Тут і твори Вадима Кравченка, який був соратником Василя Забашти та Віктора Зарецького. Самодіяльна художниця Тетяна Неліна привезла на виставку свої ляльки та нові пейзажі. Крім цього в експозиції можна побачити картину Аполлінарії Франчук “Знак Чорнобиля”, яку художниця написала 1986 року. Василь Химочка не довів до відкриття виставки, картини митця представила його родина. А заслужена журналістка України Валентина Давиденко презентувала свій триптих.

— Ця виставка — наша шана героям Чорнобиля, яких спалив ядерний реактор,

але вони дали можливість нам і всьому світу жити на цій Землі, — сказав Валерій Франчук. — Художники роблять свою справу. Через пейзажі, квіти, через скорботні лики вони передають те, що ми пережили. Тема Чорнобиля хвилює мене всі ці роки. Присвятив їй не одну виставку. Мої картини з чорнобильської тематики зберігаються в музеях Хмельницького, Сум і Херсона. Плануємо відкривати такі виставки щороку.

На новій виставці я представив триптих “Пам'ять серця”. На лівій стороні, що має назву “Коли цвіла весна”, зображено квітучу Україну, якою вона була 25 квітня 1986 року. По центру — “Полин зоря”, тут можна побачити змія, який вилетів з реактора 26 квітня. А з праворуч — наш янгол-охоронець архистратиг Михайло, який прощтрикує змія, рятує Київ, Україну і весь світ. А триптих “На хвилях пам'яті” відображає межу, що розділила долі людей до і після Чорнобиля.

— 1985 року я був у Чорнобилі, — згадує карикатурист і архітектор Олег Смаль. — Студентами ми поїхали в будівельний заїгн. Я займався дерев'яною скульптурою, а мої колеги будували дитячий майданчик. Якимсь сиділи після роботи на березі річки Уж. Один із друзів сказав: “Який ідіот у таких райських місцях надумав збудувати атомну станцію?”. Наступного року теж збиралися їхати в Чорнобиль...

На виставці я представив карикатуру 1988 року “Чорнобильські ігри”. Ця робота експонувалася у Бразилії на виставці “Глобальні загрози людству”. Другу роботу — “Так було, так є, так буде” — написав у Неаполі. Намагався в ній показати, що деякі події, здавалось би, можуть перевернути все наше життя, але з погляду вічності вони зовсім дрібні.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Майстер-клас від Павла Ар'є

У столиці провели міні-фестиваль сучасної української драматургії "Нова п'єса". Його організатором виступив Центр мистецтв "Новий український театр" у творчій співпраці з Міжнародним літературним конкурсом "Коронація слова".

У рамках фестивалю відбулися режисерські читки — публічні читання відібраних текстів, організовані режисерами; блиц-презентації — виступи драматургів з короткими презентаціями своїх нових текстів; майстер-класи від відомих драматургів, театральних та літературних критиків, режисерів, продюсерів; показ вистав, що були поставлені за п'єсами-учасниками Конкурсу "Коронація слова". Однією з родинок фестивалю стала зустріч з сучасним драматургом Павлом Ар'є, чіє ім'я широко відоме за межами України.

— Драматург — це письменник, але до нього є суворі вимоги, — розповів Павло. — Треба володіти цією професією. Мені здавна хотілося займатися театром, відвідував дитячий театр. Але в якийсь момент прийшло розчарування. Він став мені здаватися нецікавим і неактуальним.

Коли почав вивчати політологію в Німеччині, там побачив театр, який мені знову почав подобатися. Ходив на вистави Сарі Кейн, почав читати спеціальну літературу, більше цікавитися цим видом мистецтва. Врешті — сам написав першу п'єсу, яку присвятив Помаранчевій революції. П'єсу побачив художній керівник Володимир Кучинський Львівського театру ім. Леся Курбаса. Після цього все інше у цьому житті стало для мене менш важливо. Працював у цьому театрі разом з акторами, сценографами, режисерами. Публіка приходила на наші читання. Зрозумів: аби стати хорошим драматургом, треба знати театр, багато читати, знати психологію, особливості сюжету, різні епохи в розвитку мистецтва. Все це складає досвід.

Після цього в Німеччині взяв участь у конкурсі й потрапив у

двадцятку молодих перспективних драматургів. Мене запросили до школи при театрі. У цій країні більшість акторів учить саме при театрах. Так само і драматурги, не може бути хорошої драматургії без практики. Там усвідомив, наскільки важливі для митця смак, світогляд, відкритість, уміння весь час вчитися, здатність виправляти свої помилки. Митець не може стати на ноги, якщо не віритиме в себе, у свою правоту. Але це може бути й пасткою, бо ця впевненість може заважати навчання, самовдосконаленню, відкритості.

Потім було навчання в Британії. Там найбільше закарбувалася у серце порада: "Пиши про те, що тобі болить". Цей біль допомагає бути не надто толерантним до себе, бути відвертим з собою. Написати п'єсу чи роман — надзвичайно важкий шлях. Про це треба думати цілодобово, тижнями.

У нашій родині тема Чорнобиля відіграє важливу роль. Моя мама — ліквідатор аварії на ЧАЕС. Вона поїхала туди разом з львівським загonom мліціонерів і пожежників. Був ще маленьким. Пам'ятаю, образився, що вона звідти нічого мені не привезла. Потім дізнався, що мама повернулася без прикрас, свого одягу, всього того, що туди взяла. Через кілька років вона важко захворіла, пережила багато операцій. Це біль нашої родини. У 90-ті роки держава намагалася не бачити таких людей. Ми зі страхом братом діставали ліки, шукали кошти, заробляли, позичали...

Я вирішив писати про таких, як мама. Але як можна писати про те, чого не бачив, про що не знаєш? 2010 року ще не було турів до Чорнобиля, однак я знав, що люди туди добираються нелегально. Є сталкері — доволі за-

можні люди, які від нічого робити у вихідні йдуть у цю зону і вивчають постапокаліпсис.

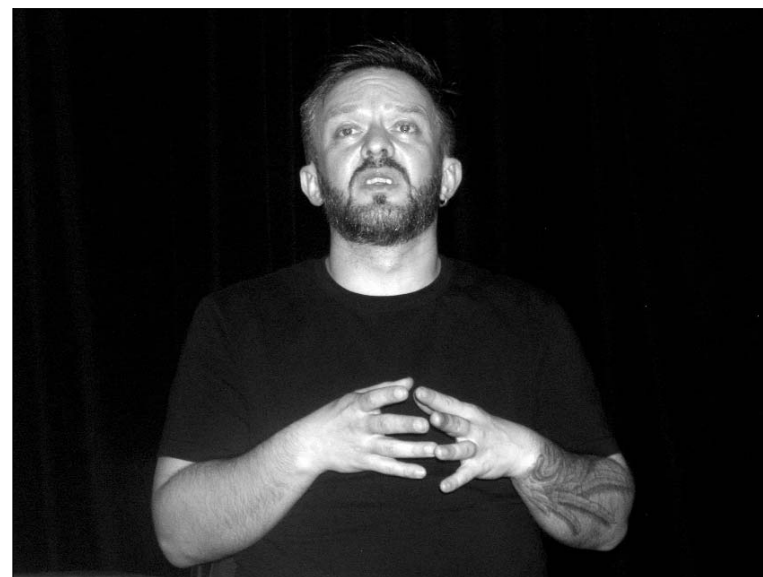
Нічого не сказавши мамі, я поїхав із цими людьми. Ми були там два дні. Те, що побачив, перевернуло весь мій внутрішній світ, мою уяву. Я народився у місті й дуже рідко бував у селі. А тут було не місто і не село. Коли хмари закривали небо, то від темряви не бачив навіть власної руки. Це було неймовірно. Сама природа перемогла людей, які думали, що все можуть. Було лячно.

Наступного дня познайомився з бабусяю, яка жила тут. Вона мені розповіла про круглий і лінійний час: "Ви там живете лінійно, нікуди не встигаєте, у вас там все догори ногами. Тому не маєте щастя. А нам що? Нам добре. Встаємо з сонцем, лягаємо з місяцем. Збираємо врожай, а взимку відпочиваємо". Через кілька років дізнався, що існують філософські теорії лінійного і круглого часу. А я почув про це від жінки, яка провчилася в школі лише 8 класів. Захотілося про це написати.

Люди, які живуть у Чорнобильській зоні, не мають електрики, не мають нічого. Мене вразило, що їх не помічають. Найвищим актом милосердя було те, що їм просто дозволяли жити на цій землі. Вони залишалися гідними, прекрасними, розумними людьми, які живуть з природою зовсім за іншим договором.

П'єсу "На початку і в кінці часів" писав у Берліні. Мій друг позичив свою маленьку квартиру. Майже два місяці нікуди не виходив. Шукав в Інтернеті, вішав на стінах портрети бабусь з Чорнобиля, щоб краще працювала уява.

Був щасливий, коли почали ставити мої п'єси. І сьогодні

ставлюся з розумінням, коли режисери пропонують щось змінити у моїх творах. Але інколи беруть п'єсу, і навіть не питаючи дозволу, змінюють її назву. А ти дізнаєшся про це через місяць після прем'єри. Тоді виникають питання етичного плану.

Я дуже відкрита людина. Як треба, то приїду і будемо працювати в театрі разом. (У Британії більше значення має не режисер, а драматург. Укладаються угоди і він приїждить на весь постановочний процес. І потім разом із режисером несе відповідальність за весь процес).

Свої п'єси пишу про те, що відбувається тут і зараз. Мені здається, що наші сучасники мають бути відображені в кіно і театрі. Також багато працюю над перекладом творів інших авторів та інсценізаціями. Одна з останніх робіт була за романом "Дівчина з ведмедиком" Віктора Домановича про зародження емансипації в українському жіноцтві. Про це не можна було в нас говорити 100 років. Виявляється, це явище зароджувалося не лише в Європі, але і в нас. Просто так повернулася історія, що цю тему забули на довгий час. Також цікаво працювати над осучасненням шеспірських сюжетів.

Я щасливий, що обрав у своє-

му житті те, чим хочу займатися. Театр може бути містком між різними поколіннями, які часто не розуміють одне одного. Театр вчить не тільки доброти, а й слухати один одного, жаліти слабшого. Театр — не лише місце для розваги, це місце для терапії, де лікують наші душі, наше суспільство. Маємо багато нерозроблених тем для театру. Це і національні травми, і різні табу.

Десять років тому багато хто вважав, що театр недовзі помре, адже існують кіно, телебачення, Інтернет. А зараз театр увібрив у себе елементи інших видів мистецтва. На мій погляд, сьогодні театр — наймогутніший засіб художнього вираження.

Ще одне важливе питання — національна свідомість. Це прив'язка до своєї Батьківщини, мови, родини, близьких людей, політичних уподобань. Це частина нашого життя і нас самих, що має бути в театрі.

Хочу, щоб у театрі ця тема виникала не як відповідь, а як запитання. Мова для театру і кіно дуже важлива. Вона відособлює нас від спільноти, яка раніше називалася "советський народ". До речі, я нещодавно відмовився співпрацювати з одним із українських телевізійних каналів, бо мені запропонували писати сценарій фільму російською мовою.

Ця вистава ще до прем'єри здобула міжнародне визнання. Виконавиця ролі Марії Заньковецької — заслужена артистка України Олександра Люта, отримала диплом за кращу жіночу роль Міжнародного фестивалю національних театрив "Москва — місто світу" (звичайно ж, ця подія сталася до початку російсько-української війни).

За словами режисера-постановника вистави, народної артистки України Алли Бабенко, життя Марії Заньковецької було настільки бурхливим, насиченим, багатозначним, що вмістити його в одну виставу неможливо. Роман Горак узяв кілька епізодів, пов'язаних з коханням актриси до Миколи Садовського. Ці епізоди й грають у виставі.

Про роботу над роллю Марії Заньковецької розповіла актриса Олександра Люта:

— Я навчалася на акторському відділенні вокального факультету Львівської консерваторії, клас народного артиста України Богдана Козака. Богдан Миколайович — провідний актор Львівського національного театру ім. Марії Заньковецької, і цей курс, власне, був при театрі.

Більше дізналася про неї, ко-

Марія Заньковецька: зі Львова до Києва

ли працювали над Чеховим. Народна артистка України Алла Бабенко — автор усіх чеховських вистав, які ми робили у Львові й возили на фестиваль "Меліховська весна" у Меліхово — садибу Антона Чехова. Нас запрошували приїхати на цей фестиваль і після

У рамках проекту "Нема провінції в культурі" Київська академічна майстерня театального мистецтва "Сузір'я" представляє моновиставу за п'єсою Романа Горака "Актриса".

Майдану, але ми, звісно, відмовилися.

Під час репетицій дізналися від Алли Григорівни, що п'єсу Антона Павловича "Чайка" присвячено Заньковецькій. Що вони були знайомі, спілкувалися (про все це розповідається у виставі "Актриса"). Чехов хотів купити хутір на Чернігівщині, але раніше знайшов садибу в Меліхово і так склалося, що оселився під

Москвою. Якби обставини повернулися інакше, можливо, він був і українським письменником.

Зіграти у моновиставі "Актриса" мені запропонувала Алла Бабенко. До цього я грала у моновиставі Алли Григорівни "Божевілля" за п'єсою, яку теж на-

писав Роман Горак. Цей твір розповідає про дружину Івана Франка Ольгу Хоружинську в той період життя, коли вона потрапила до божевілля після смерті її сина. Зробили виставу за два тижні, готували її до Українського дня на Московському фестивалі на Арбаті. Звідти привезли гран-прі. "Актрису" теж готували до фестивалю. Цього разу я отримала відзнаку "За кращу жіночу роль".

Дуже подобається працювати у постановках за п'єсами Романа Горака. Роман Дмитрович добре розуміє жінку, відчуває її душу.

Коли у виставі задіяно багато людей, то тебе може хтось підстрахувати, врятувати в якийсь момент. А в моновиставі ти на сцені один.

Чому вистава називається "Актриса", а не, наприклад, "Марія Заньковецька"? Те, що говориться у творі про Марію Заньковецьку, — це розповідь про кожную актрису.

У виставі використано музику духового оркестру як спогоди паралельно звучить "Хорал" — це вже сумні моменти. А в кінці вистави — пісня "Ой горе тій чайці" у виконанні Ніни Матвієнко. Цей твір вибрано не випадково. Марія Заньковецька завжди мріяла грати "Чайку", хотіла піднятися над тими нещасними сільськими жінками, ролі яких їй доводилося виконувати. Якби її не хвилювала доля українського театру, української мови, вона б грала російською весь світовий репертуар, і, врешті, залишилася б на імператорській сцені, як її пропонували. Але вона була патріоткою і не пішла на угоду зі своєю совістю.

Виставі вже більше п'яти років. Звичайно, за цей час вона змінилася. Як саме, краще судити глядачеві, який постійно дивиться наші вистави. Хочу подякувати театру "Сузір'я", який надав можливість грати у Києві вистави "Вогні" і "Актриса", хотілося б, аби наша творча співпраця розширювалася.

Фото надано театром

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО